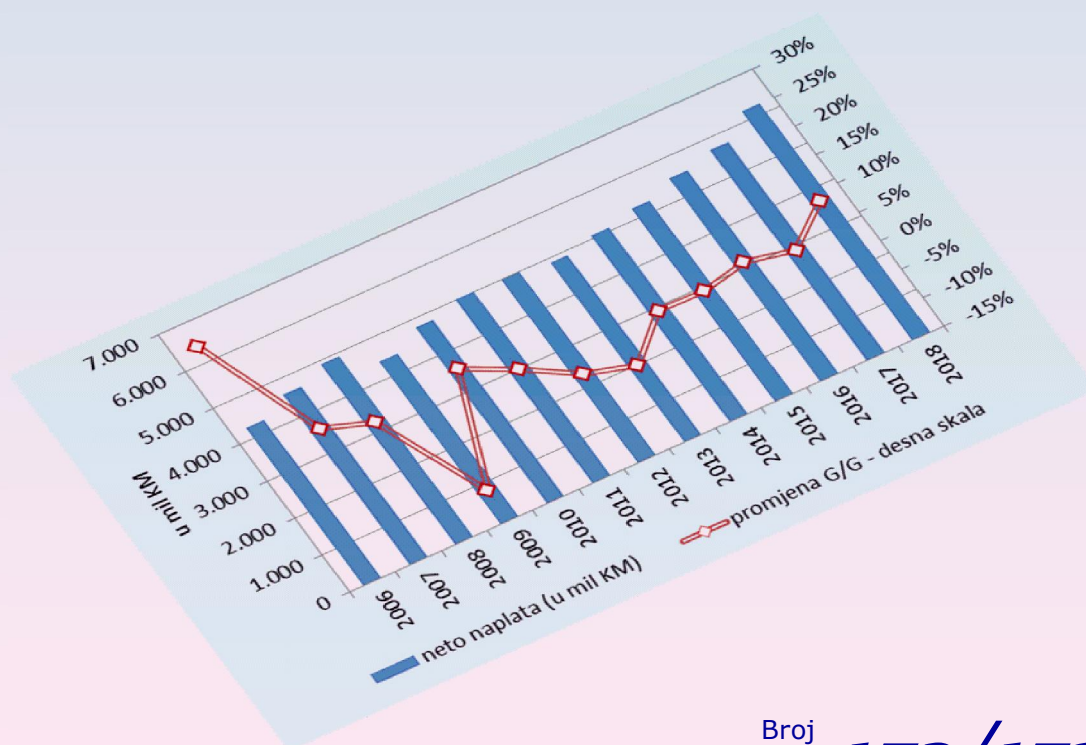

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

OMA Bilten

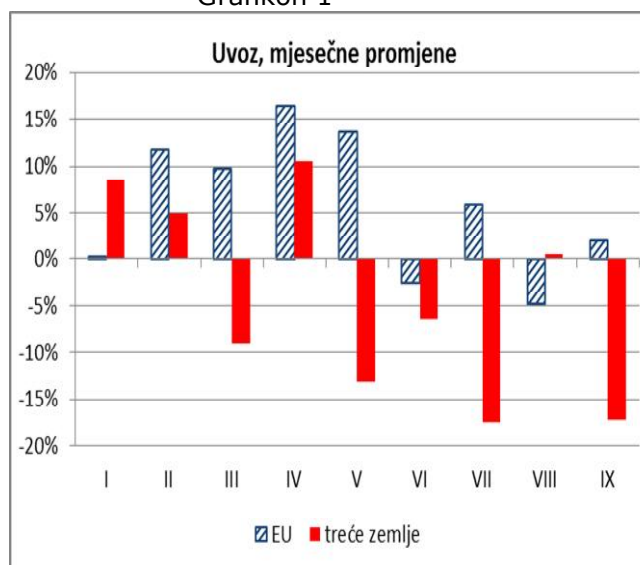
Broj
Број
Number **172/173**

novembar/decembar 2019 – studeni/prosinac 2019 – новембар/децембар 2019 – November/December 2019

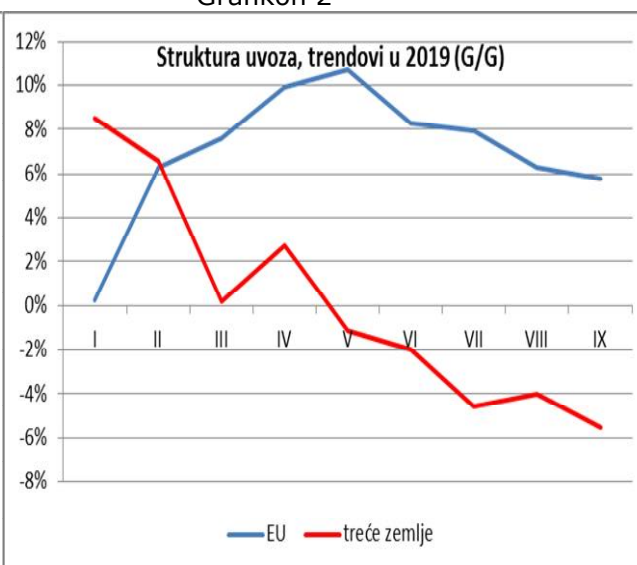
Uz ovaj dvobroj

Okončanjem najvažnije dvije faze vanjskotrgovinske liberalizacije u BiH (CEFTA, SSP) prihodi od carina gube na svojoj značajnosti, s obzirom na udio u ukupnoj naplati neizravnih poreza. Bez obzira na to, prihodi od carina su i dalje značajni zbog fiskalne konsolidacije proračuna svih razina vlada, a i zbog činjenice da povećavaju naplatu PDV-a. Trendovi u naplati prihoda od carina u 2019. godini ukazuju na snažno usporavanje u trećem kvartalu 2019. nakon dugog razdoblja visokih stopa rasta (vid. Projekcije 2019-2022). Naplata prihoda od carina ovisi o kretanju uvoza iz trećih zemalja i uvoza dobara iz EU koja su ostala pod carinskim režimom. Iz podataka o mjesečnom uvozu roba u 2019. može se zaključiti da je lošija naplata prihoda od carina u trećem kvartalu posljedica snažnog pada uvoza roba iz trećih zemalja i nižih stopa rasta uvoza iz EU u odnosu na referentne mjeseci iz 2018 (Grafikon 1).

Grafikon 1

Grafikon 2

Izvor: Agencija za statistiku BiH, vlastiti izračun

Pad uvoza u posljednjih nekoliko mjeseci doveo je do značajnog usporavanja kumulativa nakon snažnog uzleta u prvom kvartalu (Grafikon 2). S obzirom na evidentnu ovisnost BiH o uvozu navedeni trendovi ukazuju na usporavanje rasta ekonomije BiH i potrošnje stanovništva.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Revidirane projekcije prihoda od neizravnih poreza 2019-2022	2
Kava kao trošarinska roba u zemljama Europske unije i u Bosni i Hercegovini – I dio	26

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Revidirane projekcije prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2019-2022¹

Sažetak

Prošlo je pola godine od objavljivanja prethodnih projekcija prihoda od neizravnih poreza (travanj 2019. godine). Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP) je u međuvremenu (rujan 2019. godine) objavila revidirane projekcije makroekonomskih pokazatelja. U vrijeme izrade DEP-ovih ožujjskih projekcija nisu bili objavljeni zvanični podaci Agencije za statistiku BiH (BHAS) nacionalnih računa za 2018. godinu, ali su na bazi dostupnih podataka za prva tri kvartala 2018. godine i kratkoročnih statističkih pokazatelja za četvrti kvartal u DEP-u procijenili da je u 2018. ostvaren realni rast BDP-a od 3,3%. Prilikom izrade rujanskih projekcija bili su dostupni zvanični podaci BHAS za 2018. godinu, prema kojima je ostvaren nešto veći realni rast BDP-a od ožujjskih projekcija, u iznosu od 3,6%.

Ako uspoređujemo pokazatelje za naredne godine, vidjećemo da su posljednje DEP-ove projekcije realnog rasta BDP-a revidirane za svega -0,1 p.p. za 2019, a za -0,2 p.p. u svim narednim godinama (2020., 2021. i 2022.). Prema posljednjim projekcijama realna stopa rasta BDP-a u 2019. godini bi trebala iznositi 3,0% što je niže od ostvarenog rasta u 2018. godini. U DEP-u navode da je usporavanje trenda ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini u velikoj mjeri posljedica slabljenja ekonomskih kretanja u međunarodnom ekonomskom okruženju. Pod pretpostavkom povoljnijeg eksternog okruženja, te boljeg poslovnog ambijenta u BiH u 2020., 2021. i 2022. godini u DEP-u očekuju stope rasta realnog BDP-a od 3,5% 3,6% i 3,8%, respektivno.

Projektirani iznos naplate neto prihoda od neizravnih poreza za 2019. godinu iznosi 6.512,6 mil KM što je za 4,7% više nego u 2018. godini. projektirana stopa rasta prihoda je za 1 p.p. viša od projekcija Odjeljenja iz travnja ove godine. Najveći doprinos projektiranom apsolutnom rastu prihoda u 2019. godini od 291,8 mil KM imaju prihodi od PDV-a (163,7 mil KM). Slijede prihodi od trošarina sa projektiranim rastom od 76,5 mil KM. projektirani rast prihoda od putarine i carina iznosi 36,5 mil KM i 14,9 mil KM, respektivno. Ostatak godišnjeg rasta prihoda od svega 0,2 mil KM se odnosi na ostale i neusklađene prihode na jedinstveni račun Uprave za neizravno oporezivanje (JR UNO).

Projektirani iznos prihoda po vrstama za 2019. godinu čini osnovu za izradu projekcija za razdoblje 2020-2022. projektirani rast prihoda od neizravnih poreza od iznosi 196,1 mil KM, 217,5 mil KM i 246,9 mil KM za 2020., 2021. i 2022. godinu respektivno. I u ovom razdoblju je PDV najveći generator rasta prihoda, s obzirom na njegov značajni udjel u prihodima od neizravnih poreza i stabilne stope rasta u skladu sa projekcijama rasta privatne potrošnje (DEP).

¹ Prezentirane 15.10.2019.

1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od neizravnih poreza

Projekcije neizravnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz rujna 2019. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate neizravnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti neizravnog oporezivanja (*baseline* scenario).

1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, rujan 2019

Projekcije prihoda od neizravnih poreza usko su vezane za projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda. Grafički prikaz projekcija komponenti BDP-a relevantnih za projekcije neizravnih poreza (DEP, rujan 2019. godine), i njihovih promjena u odnosu na DEP-ove prethodne projekcije (mart 2019. godine) prikazan je u nastavku ovog dokumenta (Grafikoni 1-3)².

Projekcije za 2019. godinu

Prema projekcijama DEP-a realna stopa rasta BDP-a u 2019. godini bi trebala biti nešto niža u odnosu na prethodnu godinu. U DEP-u navode da je usporavanje trenda ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini u odnosu na prethodnu godinu u velikoj mjeri posljedica slabljenja ekonomskih kretanja u međunarodnom ekonomskom okruženju u prvoj polovici 2019. godine koje se manifestiralo usporavanjem rasta bruto domaćeg proizvoda, prije svega u članicama EU. Uprkos slabljenju pokazatelja iz proizvodno-izvoznog sektora, u DEP-u očekuju da će Bosna i Hercegovina kroz komponente domaće tražnje (potrošnja i investicije) na koncu 2019. godine ostvariti nominalni rast BDP-a od 3,9% u odnosu na prethodnu godinu, dok bi stopa realnog rasta trebala iznositi 3,0%.

Projekcije za razdoblje 2020-2022

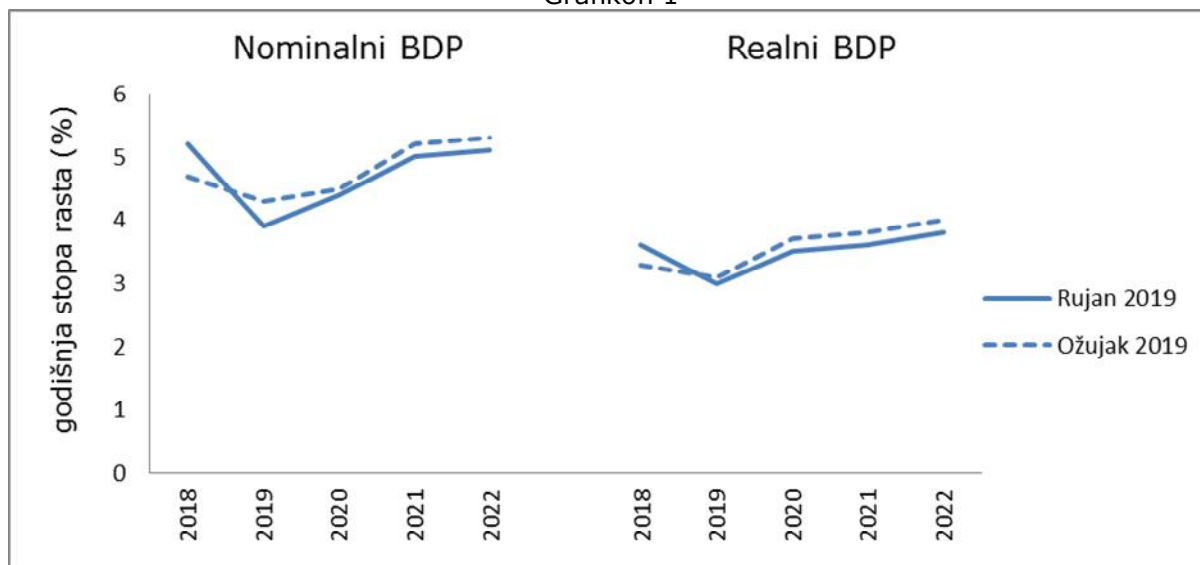
Pod pretpostavkom povoljnijeg eksternog okruženja, te boljeg poslovnog ambijenta u zemlji u 2020., 2021. i 2022. godini u DEP-u očekuju nastavak trenda ekonomskog rasta (Grafikon 1 i Tabela 1).

Tabela 1. Projekcije rasta BDP-a, DEP, rujan 2019

	ostvarenje	projekcija			
projektirana stopa rasta BDP-a	2018	2019	2020	2021	2022
Nominalni rast	5,2	3,9	4,4	5,0	5,1
Realni rast	3,6	3,0	3,5	3,6	3,8

² Pokazatelji za 2018. godinu iz rujanskih projekcija predstavljaju zvanične podatke Agencije za statistiku BiH

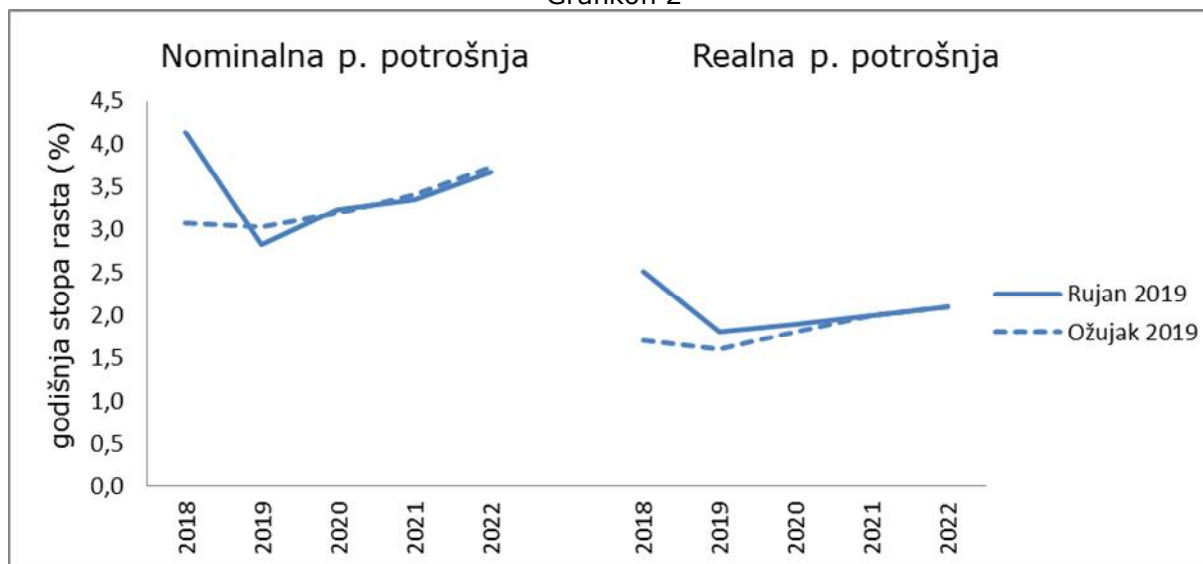
Grafikon 1

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2022, rujan 2019

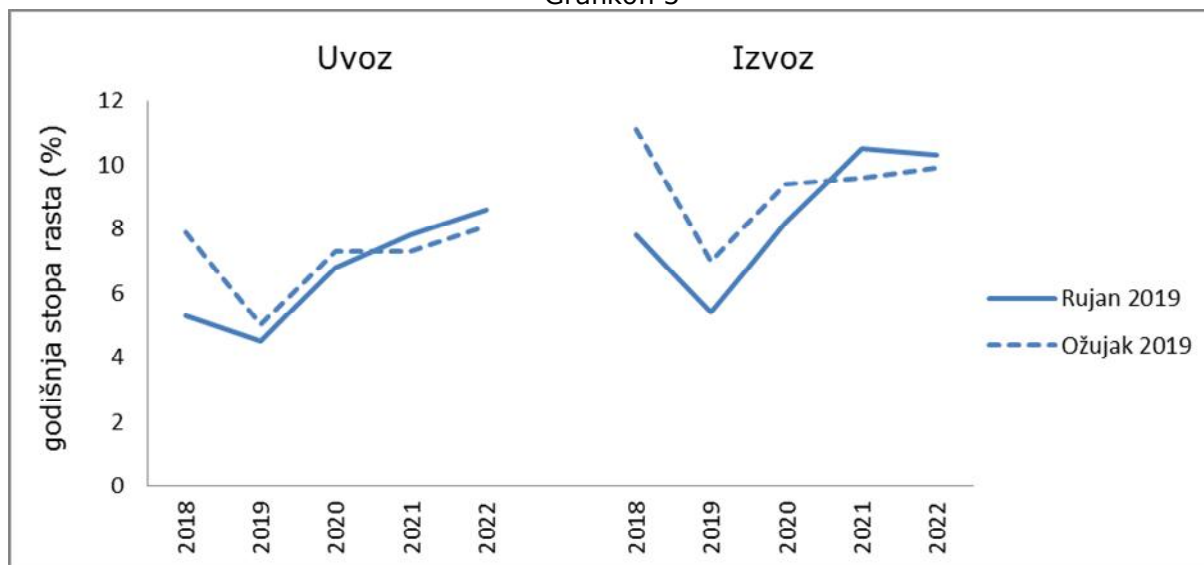
Prema DEP-ovim projekcijama, ključni oslonac ekonomskog rasta tijekom u razdoblju 2020-2022 trebala bi biti domaća tražnja. U DEP-ovim pretpostavkama se navodi da bi povećanje ukupne ekonomske aktivnosti u zemlji, te broja zaposlenih i prihoda od izvoza, kao i povećanje novčanih priljeva iz inozemstva, trebali dovesti do povećanja raspoloživog dohotka građana te samim tim i privatne potrošnje. Projektirane stope rasta privatne potrošnje prikazane su u Grafikonu 2.

Grafikon 2

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2022, rujan 2019

Grafikon 3

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2022, rujan 2019

Ključne pretpostavke DEP-ovih projekcija kretanja vanjskotrgovinske razmjene predstavljaju povoljnije eksterno okruženje uz unaprjeđenje industrijske baze i podizanje konkurentnosti u zemlji. Uz zavidan stupanj realizacije navedenih pretpostavki u DEP-u očekuju nominalni rast izvoza po stopama 8,2%, 10,5% i 10,3% u 2020., 2021. i 2022. godini respektivno. S druge strane, prema DEP-ovim projekcijama, uvoz bi u navedenim godinama trebao rasti po nešto sporijim godišnjim stopama, prikazanim u Grafikonu 3. Tokom ovog razdoblja u DEP-u očekuju nešto snažniji rast uvoza roba u odnosu na uvoz usluga s obzirom na očekivani rast privatne potrošnje i investicija koje se većim dijelom opskrbljuju iz uvoza roba.

Projekcije investicija za razdoblje 2020-2022 ukazuju na njihov značajniji rast, odnosno veći doprinos očekivanom rastu BDP-a. U DEP-u očekuju povećanje ukupnih investicija po stopama od 10,2%, 9,1% i 10,4% za 2020., 2021. i 2022. godinu respektivno (stope realnog rasta 9,7%, 8,9%, i 8,8%, respektivno). Iako navedene stope rasta investicija mogu djelovati optimistično, u DEP-u ističu da investicije još uvijek imaju prilično skromnu zastupljenost u strukturi BDP-a.

1.2. Tekuće politike u oblasti neizravnog oporezivanja

Obaveze i sistem plaćanja PDV-a regulišu se Zakonom o porezu na dodatu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17).

Politika trošarina regulisana je Zakonom o trošarinama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14 i 91/17). Politika trošarina na duhan u 2019. utvrđena je Zakonom o trošarinama i Odlukom³ Upravnog odbora UNO. Budući da je zakonski plafon ukupne trošarine na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godine okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta⁴, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.⁵

Zakonom⁶ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

Fazni proces liberalizacije vanjske trgovine BiH prikazan je na Grafikonu 4.⁷

Grafikon 4. Faze liberalizacije vanjske trgovine BiH

	CEFTA	EU, SSP			carinsko evidentir.				EFTA		EU, adapt. SSP
2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017

³ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2019. godinu (Službeni glasnik BiH br. 75/18).

⁴ Treba napomenuti da se u parlamentarnoj proceduri se nalaze izmjene Zakona o trošarinama, koje je Upravni odbor UNO usvojio u 2018. godini, a koje podrazumijevaju uvođenje trogodišnjeg moratorija na povećanje specifične trošarine na cigarete, počevši od 2019. U međuvremenu je usvojena Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznosa trošarine na duhan za pušenje za 2019. godinu prema važećem Zakonu. S obzirom da su dostignuti EU standardi u oporezivanju cigareta u 2019. godini navedene izmjene Zakona o trošarinama nisu više aktualne, te se očekuju određeni pravni koraci u skladu s time.

⁵ Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o trošarinama u BiH „Službeni glasnik BiH” br. 49/14)

⁶ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjivaće se od 31.1.2020. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 54/19), a do tog datuma se primjenjuje stari Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 i 76/11). Izuzetak je članak 207. novog Zakona koji se primjenjuje od 25.04. 2018.g.

⁷ Više o liberalizaciji vanjske trgovine BiH u Antić, D. „Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007-2017): implikacije i komparativna analiza", OMA Bilten 152/153, mart/april 2018.

1.3. Trendovi naplate neizravnih poreza

Prikupljeni prihodi od neizravnih poreza pokazuju dugoročni trend rasta. Izuzeci su bili „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren snažan pad prihoda od 9,9%, te stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini respektivno. U svim ostalim godinama zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UNO (Grafikon 5). U 2006. godini je prikupljeno 4,1 mlrd KM neto prihoda od neizravnih poreza na JR UNO, a u 2018. godini je iznos neto naplaćenih prihoda uvećan za više od 50% (6,2 mlrd KM) u odnosu na 2006. godinu. Treba napomenuti da ovi iznosi ne uključuju zaostale uplate neizravnih poreza na račune entiteta, koji su u početnim godinama nakon uvođenja PDV-a bili značajniji.

Udio neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u je varirao proteklih godina (Tabela 2). Nakon pada ovog udjela sa 18,8% u 2008. godini na 17,1% u kriznoj 2009. godini, od 2010. godine se kreće u rasponu između 17,3% (2013) i 18,6% (2011). U 2018. godini je iznosio 18,3%. Udio neizravnih poreza sa JR UNO u ukupnoj potrošnji je takođe varirao, a od 2014. godine pokazuje neprekidni trend rasta. U 2018. godini je iznosio 19,4%.

Grafikon 5

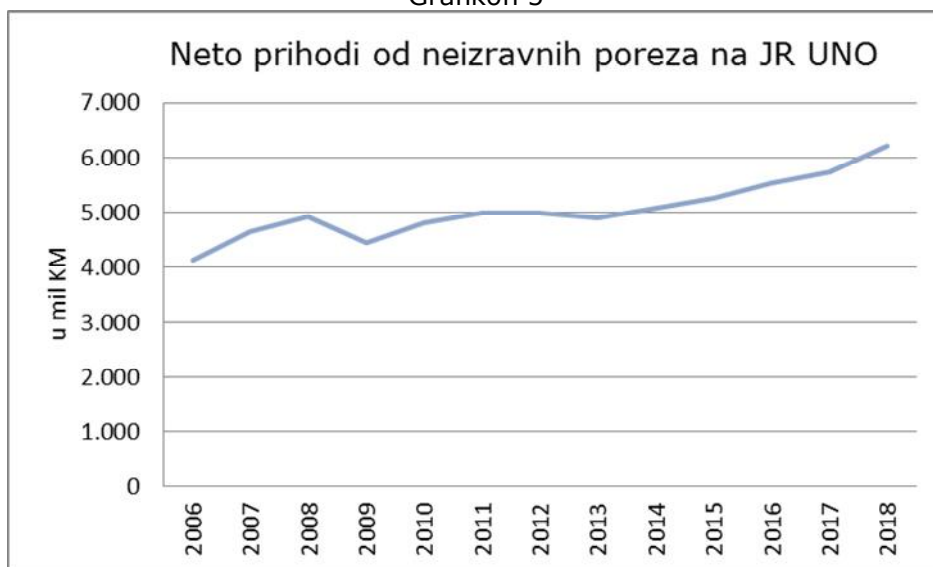

Tabela 2. Udio prihoda od neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
% BDP-a	19,5	19,8	18,8	17,1	18,4	18,6	18,1	17,3	17,9	17,7	17,8	17,7	18,3
% potroš.	18,4	19,2	17,9	16,5	17,6	17,7	17,4	16,9	17,3	17,7	18,3	18,6	19,4

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UNO i BHAS

1.3.1. Naplata u 2018. godini

Pregled naplate neizravnih poreza pokazuje da je u 2018. naplaćen rekordni iznos prihoda od neizravnih poreza od osnutka UNO od 6.220,8 mil KM, a stopa rasta je dosegla čak 8,6%. Visoka stopa rasta je bila očekivana imajući u vidu efekte izmjene Zakona o trošarinama. Da bi se u svrhu analize osigurala uporedivost naplate prihoda od neizravnih poreza u 2018. sa naplatom u 2017. potrebno je bilo u cijelosti isključiti naplatu namjenske putarine, s obzirom na činjenicu da se skoro svi efekti izmjena Zakona o trošarinama (u primjeni od 1.2.2018.) odnose na namjensku putarinu. Iznos prihoda nakon isključivanja namjenske putarine predstavlja transfere prihoda

prema proračunu institucija BiH, entitetima i Distriktu ("sredstva za raspodjelu"). Nakon isključivanja naplate namjenske putarine iz iznosa ukupno naplaćenih neizravnih poreza u 2017. i 2018. rast sredstava za raspodjelu u 2018. iznosi 4,7% . Budući da efekti izmjena Zakona o trošarinama uključuju i iznos PDV-a koji je naplaćen na dodanu namjensku putarinu isključivanjem tog efekta stopa rasta sredstava za raspodjelu iznosi 4%. Stoga, može se zaključiti da su izmjene Zakona o trošarinama donijele 4,6 p.p. rasta prihoda od neizravnih poreza.

1.3.2. Naplata u razdoblju siječanj-rujan 2019.g.

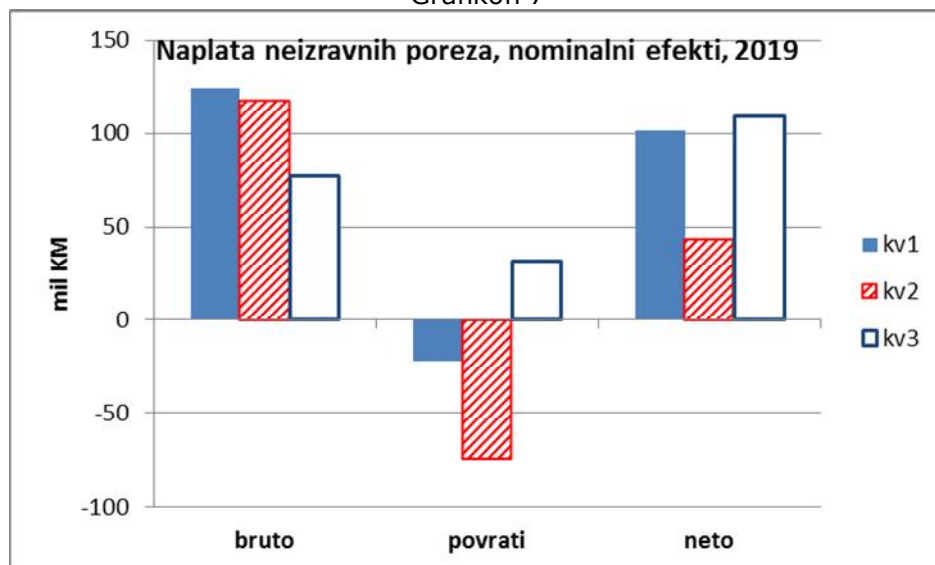
Ukupni prihodi

Prema preliminarom izvještaju UNO o gotovinskom toku na JR u rujnu 2019. neto naplata neizravnih poreza je bila veća za 2,7 mil KM, odnosno za 0,5% u odnosu na rujnu 2018. Slabija naplata neizravnih poreza u rujnu značajno je usporila rast kumulativne naplate. Na razini devet mjeseci 2019. bruto naplata prihoda od neizravnih poreza je veća za 309,1 mil KM ili za 5,5% u odnosu na isto razdoblje 2018. Istovremeno su isplate povrata bile veće za 65,8 mil KM ili za 6,4%. U konačnici, za devet mjeseci je naplaćeno 243,4 mil KM neto prihoda više nego u istom razdoblju 2018, što predstavlja rast od 5,3%. Usporedba naplate u 2019. sa 2018. po kvartalima pokazuje stabilan rast naplate neizravnih poreza u proteklih pet godina (Grafikon 6). Rast prihoda od 7,4% u prvom kvartalu 2019. dijelom je rezultat povećanja putarine zbog primjene izmjena Zakona o trošarinama, koji su se ispoljili u siječnju. Zbog izuzetno loše naplate u lipnju u drugom kvartalu ostvaren je rast od 2,8%. Međutim, već u trećem kvartalu, uglavnom zahvaljujući snažnom rastu prihoda od trošarina na duhanske prerađevine i derivate nafte, ponovno je ostvarena visoka stopa rasta od 6,5%.

Grafikon 6

Grafikon 7

Usporedba kvartalnih nominalnih efekata naplate (Grafikon 7) ukazuju na zaključak da su najveći efekti ostvareni u prvom kvartalu, što je i očekivano zbog utjecaja naplate povećane putarine u siječnju 2019., koja je, zajedno sa pripadajućim PDV-om iznosila cca 20 mil KM. Ipak, primjetan je opadajući trend kvartalnih efekata bruto naplate. S druge strane, naplatu prihoda u 2019. snažno su obilježile oscilacije u isplatama povrata, koje su eskalirale u drugom kvartalu, značajno umanjivši pozitivan rast bruto naplate. No, u trećem kvartalu došlo je prvo do usporavanja isplata povrata, a potom i do pozitivnih efekata u rujnu, što je pozitivno djelovalo na neto naplatu neizravnih poreza u trećem kvartalu. Izvršenje naplate prihoda od neizravnih poreza od 5,3% za devet mjeseci 2019. za 1,6 postotnih bodova je više od projekcija Odjeljenja iz travnja 2019.⁸. Potrebno je naglasiti da je efekat primjene izmjena Zakona o trošarinama donio 0,4 postotnih bodova rasta prihoda od neizravnih poreza.

Analiza po vrstama prihoda⁹

Carine

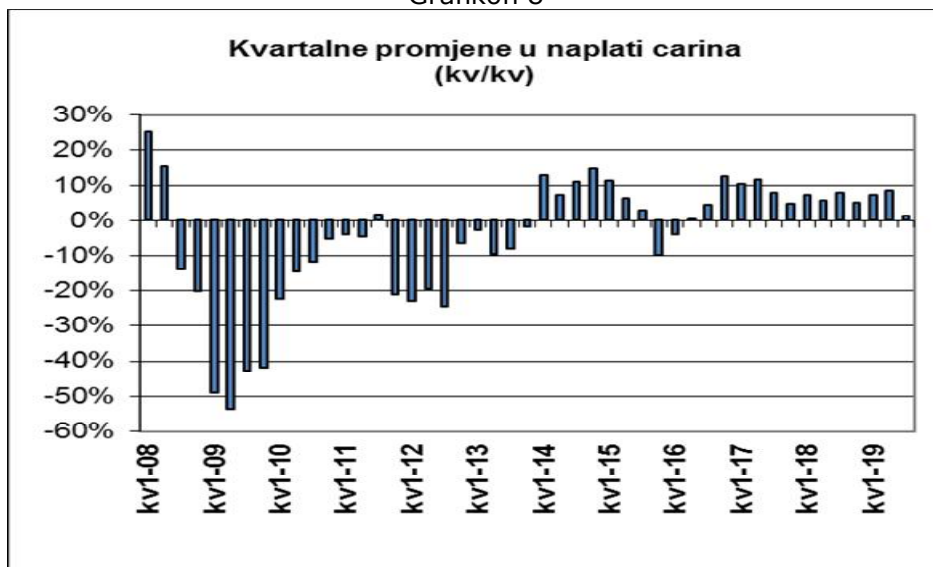
Nakon dužeg razdoblja pozitivnog mjesečnog rasta u kolovozu i rujnu 2019. je zabilježen pad prihoda od carina, što je usporilo kumulativnu stopu rasta na 5,5%. Pad prihoda od carina u kolovozu je bio posljedica usporavanja uvoza iz EU, te pada uvoza iz Rusije, Kine i ostalih azijskih zemalja¹⁰. Pregled kvartalnih trendova pokazuje stabilnu naplatu prihoda od carina u posljednjih dvanaest kvartala u kontinuitetu, sa kvartalnim stopama rasta između 5% i 10%, koje nije ugrozila ni primjena adaptacije SSP (Grafikon 8). U prvom kvartalu 2019. zabilježen je rast naplate carina od 7,1%, a u drugom od 8,5%. Taj niz je neočekivano prekinut u trećem kvartalu 2019. kada je ostvaren skroman rast prihoda od 1,3%. Može se pretpostaviti da je usporavanje uvoza iz EU signal usporavanja ekonomije BiH, a usporavanje uvoza iz azijskih zemalja signal usporavanja privatne potrošnje građana BiH.

⁸ Projekcije su objavljene u OMA biltenu br. 166/167, svibanj/lipanj 2019., www.oma.uino.gov.ba.

⁹ Treba napomenuti da je naplaćeno i 21 mil KM prihoda, koji budući da nisu usklađeni u IT sustavu UNO, nisu mogli biti uzeti u obzir u analizi naplate po prihodima.

¹⁰ Prema podacima Agencije za statistiku BiH u kolovozu 2019. uvoz iz azijskih zemalja je smanjen za 10,3%, pri čemu je uvoz iz Kine manji za 7,3%. Isto tako, zabilježen je pad uvoza iz Rusije od 11,6%. Izvor: www.bhas.gov.ba.

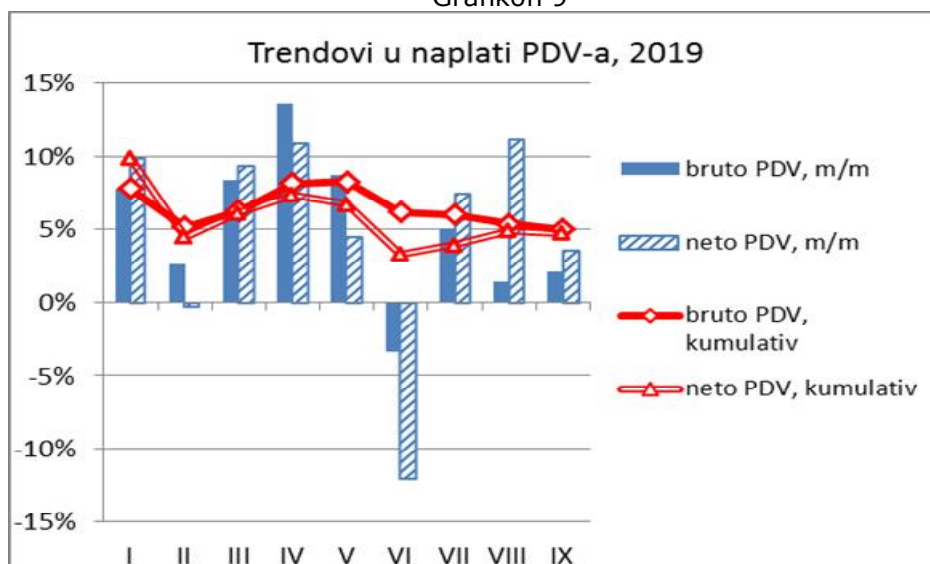
Grafikon 8

PDV

Naplata neto prihoda od PDV-a u 2019. odlikuju visoke stope rasta (Grafikon 9), osim velikog pada u mjesecu lipnju, kao posljedice kumulativnog negativnog efekta pada bruto naplate i rasta isplata povrata. U posljednja tri mjeseca zabilježeni su pozitivni trendovi, kako u bruto naplati, tako i u isplatama povrata, što je stabiliziralo neto naplatu. Naplata bruto PDV-a je u razdoblju siječanj – rujan 2019. povećana za 5%, dok je naplata neto PDV-a rasla po stopi od 4,7%. S obzirom da je prema preliminarnom izvještaju ostalo neusklađeno 21 mil KM prihoda nakon usklađivanja realno je očekivati blagi rast kumulativne stope.

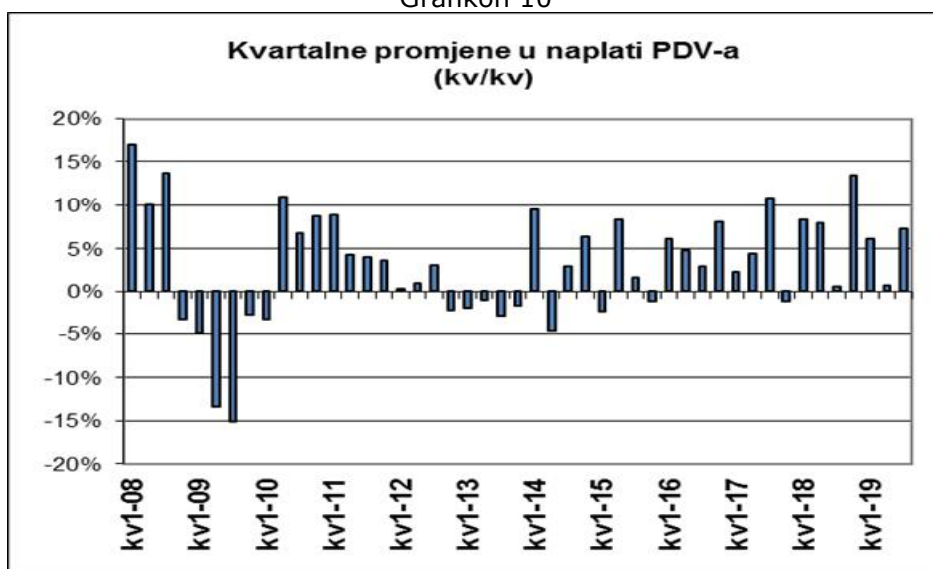
Grafikon 9

Potrebno je naglasiti da je primjena koncepta neto gotovinskog izvještavanja u 2018.¹¹ povećala naplatu PDV-a za iznos PDV kredita koji su iskorišteni za plaćanje obveza za trošarine na derivate nafte. Nakon korekcije osnovice iz 2018. kumulativna stopa rasta neto PDV-a u razdoblju I-IX 2019. iznosi 5,8%, odnosno 1,1 postotni bod više u odnosu na gotovinski izvještaj po vrstama prihoda.

Kvartalni trendovi (Grafikon 10) ukazuju na snažne kvartalne oscilacije u posljednje dvije godine, koje su dijelom posljedica promjene sheme u isplatama povrata PDV-a, odnosno privremenim suspenzijama isplata tijekom opsežnih kontrolnih aktivnosti. U prvom kvartalu 2019. ostvarena je stopa rasta neto PDV-a od 6,1%, u drugom 0,7%, a u trećem 7,3%.

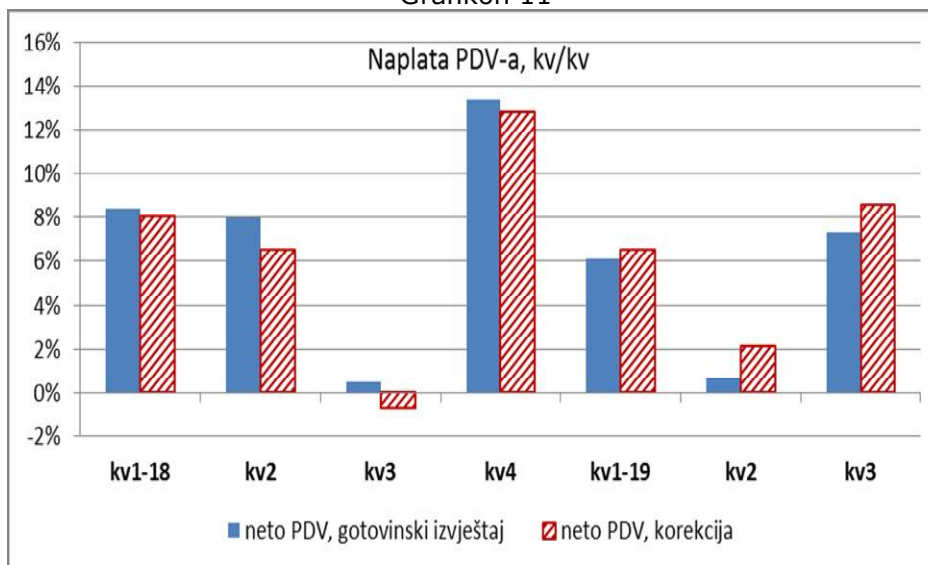
Grafikon 10

Nakon korekcija osnovice za usporedbe iz 2018.godine kvartalne usporedbe naplate PDV-a prema Grafikonu 11 pokazuju veće stope rasta na razini kvartala u 2019. u odnosu na izračun prema podacima iz gotovinskog izvještaja UNO iz Grafikona 10.

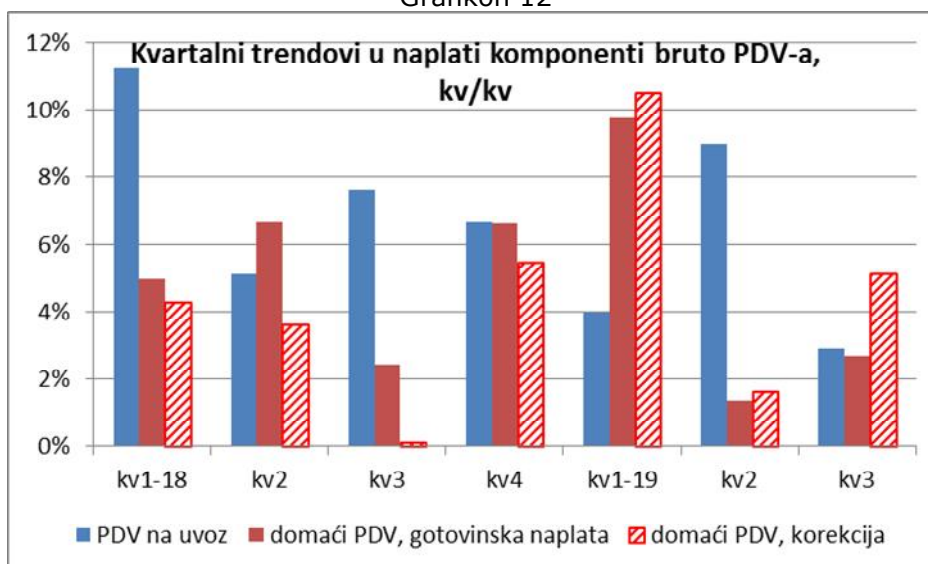
¹¹ UNO prilikom izvještavanja koristi neto gotovinski koncept, prema kojem se kao prihodi po pojedinim vrstama neizravnih poreza prikazuju samo neto gotovinske uplate. Zbog značajne kompenzacije obveza za trošarine na naftne derivate i obveza za putarinu potraživanjima po osnovu PDV-a (porezni kredit) tijekom 2018.godine došlo je do značajnih odstupanja strukture naplaćenih prihoda u odnosu na onu koja je prikazana u izvještaju UNO za tu godinu. Naplata trošarina je neopravdano umanjena, dok se, s druge strane, naplata PDV-a neopravdano povećala za iznos prihoda koji su kompenzirani. Isti problem, ali sa suprotnim predznakom kada se radi o utjeaju iznosa kompenziranih prihoda na strukturu naplate, ispoljio se i u 2019, jer je osnovica za usporedbe iz 2018. neopravdano veća kada se radi o PDV-u, odnosno neopravdano niža, kada je riječ o trošarinama i putarini.

Grafikon 11

Analiza komponenti bruto PDV-a ukazuje na pozitivan trend naplate i kod PDV-a na uvoz i kod domaćeg PDV-a, ali sa oštrim mjesečnim oscilacijama i usporavanjem u trećem kvartalu. Kvartalna analiza pokazuje oscilirajuće pozitivne stope rasta PDV-a na uvoz od 4% u prvom kvartalu, 9% u drugom kvartalu i 2,9% u trećem kvartalu 2019. (Grafikon 12). S druge strane, kada se radi o domaćem PDV-u, u prvom kvartalu ostvaren je rast naplate od 9,8%, a u drugom i trećem kvartalu 1,4% i 2,7%, respektivno. Usklađivanjem neusklađenih prihoda za rujn, u čijoj strukturi veliki udio ima PDV-e, zasigurno će se povećati stope rasta domaćeg PDV-a. Korekcija osnovice iz 2018. za usporedbe, zbog gotovinskog izvještavanja po vrstama prihoda, rezultira povećanjem kvartalnih stopa, odnosno povećanjem kumulativne stope rasta domaćeg PDV-a za devet mjeseci 2019. na 6,6% (vid. Grafikon 12, korekcija).

Grafikon 12

Grafikon 13

Isplate povrata PDV-a u rujnu 2019, su bile manje za 3,2% u odnosu na rujan 2018, što je dodatno usporilo kumulativnu stopu rasta na 5,7%. Na razini devet mjeseci 2019. obveznicima je vraćeno 61,3 mil KM više nego u istom razdoblju 2019, dok je međunarodnim organizacijama i projektima vraćeno PDV-a 3 mil KM manje nego za devet mjeseci 2018.

Zbog usporavanja rasta isplata povrata u odnosu na prethodnu godinu udio povrata PDV-a u bruto naplaćenom PDV-u je bio tek 0,5 postotnih bodova veći od godišnjeg udjela povrata PDV-a u bruto naplati u 2018.godini. Kvartalna analiza isplata povrata PDV-a u 2019. pokazuje snažne turbulencije - umjeren rast od 6,7% u prvom kvartalu, enorman rast od 21,9% u drugom kvartalu, te značajan pad od 9,3% u trećem kvartalu 2019. (Grafikon 13).

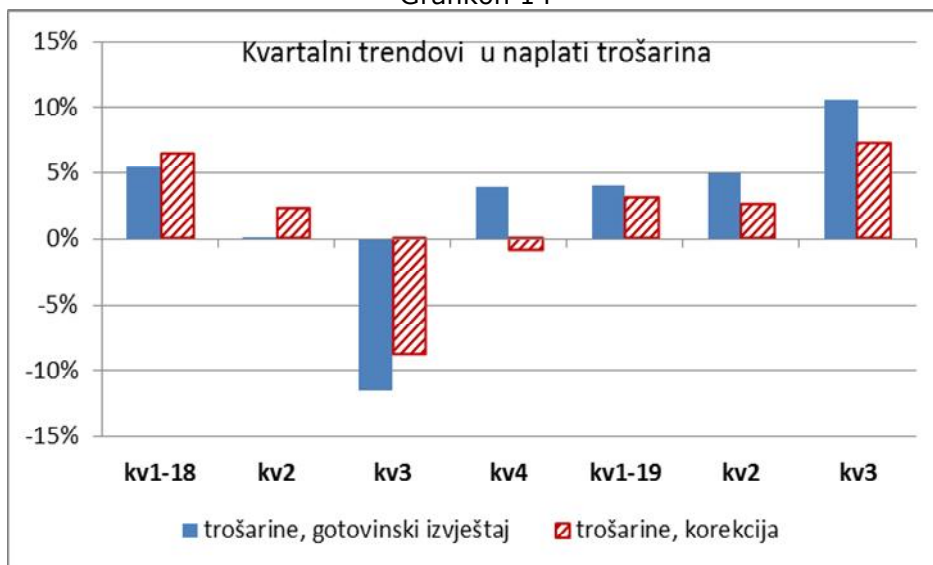
Trošarine i putarina

Naplata prihoda od trošarina u 2019. u zoni je stabilnog pozitivnog rasta, sa izuzetkom mjeseca lipnja. Vrhunac naplate je ostvaren u ljetnoj sezoni, iz čega se može izvesti zaključak da je rast naplate sezonski determiniran potrošnjom nerezidenata, turista i dijaspore. Posljednja dva mjeseca primjećuje se postepeno smanjivanje stopa rasta, što je usporilo i kumulativnu stopu rasta na 6,7%. Kvartalni trendovi ukupne naplate trošarina pokazuju stabilan pozitivan rast u posljednja četiri kvartala (Grafikon 14).

U prvom kvartalu 2019. ostvaren je rast od 4%, a u drugom 4,9%. Snažan rast naplate trošarina od 10,6%, koji je zabilježen u trećem kvartalu, rezultat je povećanja naplate trošarina na duhanske prerađevine i naftne derivate (Grafikon 14, gotovinska naplata). Međutim, potrebno je imati u vidu da je značajan dio rasta prihoda od trošarina posljedica računovodstvenog faktora, odnosno gotovinskog izvještavanja po vrstama prihoda. Korekcija donosi povećanje osnovice za usporedbe i smanjenje stope rasta u razdoblju I-IX 2019. na 4,4%. Korekcije dovode i do smanjenja kvartalnih stopa rasta na 3,1%, 2,6% i 7,2% (Grafikon 14, korekcija).

Grafikon 14

Naplata ukupnih prihoda od trošarina je determinirana naplatom trošarina na duhanske prerađevine, koje u suficitu prihoda od trošarina u razdoblju I-IX 2019. godine sudjeluju sa 80%¹². U prvom kvartalu 2019. ostvaren je rast trošarina na duhan od 2,3% u odnosu na isti kvartal 2018. (Grafikon 15). Razlog za rast prihoda je bilo povećanje prodaje cigareta zbog odlaganja povećanja maloprodajnih cijena cigareta, koje je bilo uobičajeno u ranijim godinama nakon povećanja specifične trošarine na cigarete početkom godine. U 2019. godini duhanske kompanije su snosile većinu dodatnog poreznog tereta na teret svoje dobiti čak šest mjeseci¹³, što je pozitivno utjecalo na naplatu prihoda, te je i u drugom kvartalu ostvaren rast od 3,3%. Nešto viši rast prihoda u drugom kvartalu može se povezati i sa najavom korekcija cijena navise od srpnja za iznos dodatnog poreznog tereta, što je rezultiralo povećanjem zaliha pred povećanje maloprodajnih cijena cigareta. Dio efekata povećanja zaliha na naplatu prihoda se prelio i u treći kvartal. Dodatno, potrošnja duhanskih prerađevina u trećem kvartalu je povećana i zbog sezonske potrošnje, što je sve kumulativno djelovalo na rast naplate u trećem kvartalu od 13,5%.

Prema neto gotovinskom izvještaju UNO u sva tri kvartala 2019. zabilježeni su stabilni pozitivni trendovi u naplati trošarina na derivate nafte. U prvom kvartalu je ostvaren rast od 7,7%, u drugom 9,2%, a u trećem 9,4% (Grafikon 16, gotovinska naplata). Na razini devet mjeseci rast iznosi 8,9%.

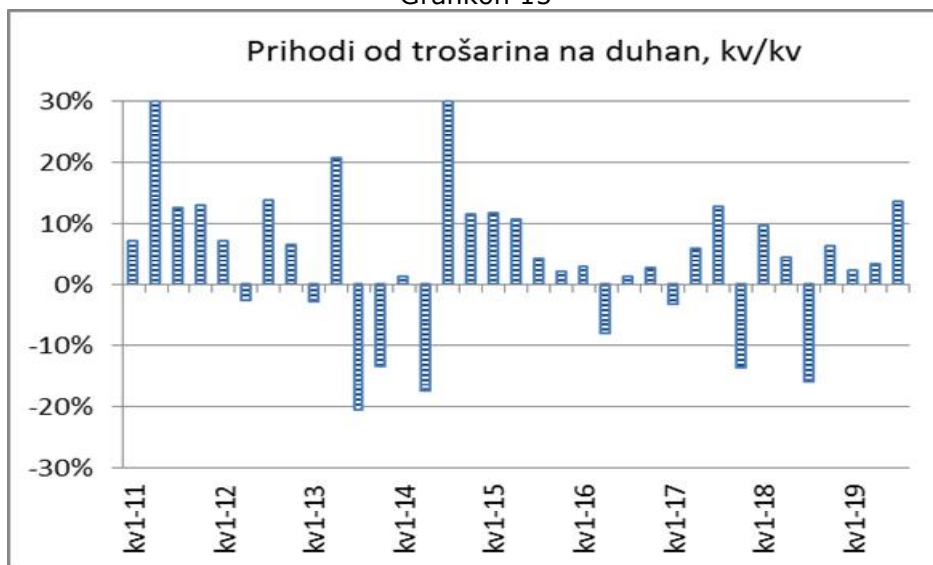
Međutim, čak $\frac{3}{4}$ neto efekata naplate trošarina na derivate nafte su posljedica gotovinskog izvještavanja UNO u 2018, zbog kojeg je osnovica za usporedbe iz 2018. bila umanjena. Iznos korekcije je značajan, čak 6,6 postotnih bodova, što je kumulativni rast za devet mjeseci 2019. smanjilo na svega 2,3%. Kvartalna analiza nakon korekcija pokazuje da je naplata trošarina na derivate nafte u prvom kvartalu bila veća za 4,7%, u drugom 2,1%, a u trećem je ostvaren rast od 0,6% (Grafikon 16, korekcija). Trendovi odražavaju i utjecaj rasta cijena naftnih derivata na svjetskom tržištu, koji je generiran političkom i vojnom krizom na Bliskom istoku, na domaću potrošnju derivata.

¹² Izračun je izvršen u odnosu na korigiranu osnovicu iz 2018. godine.

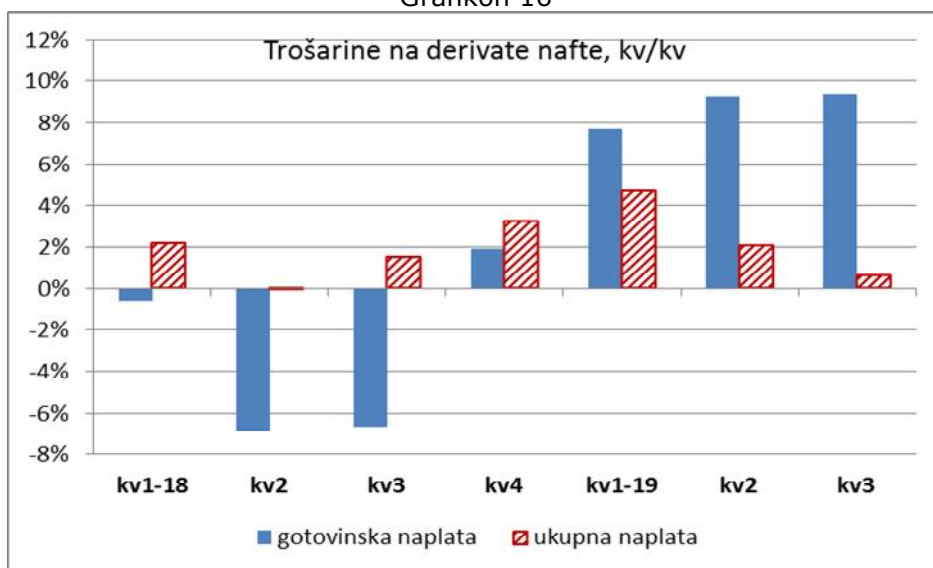
¹³ Za razliku od 2018. godine kada su snosile tri mjeseca.

Grafikon 15

Grafikon 16

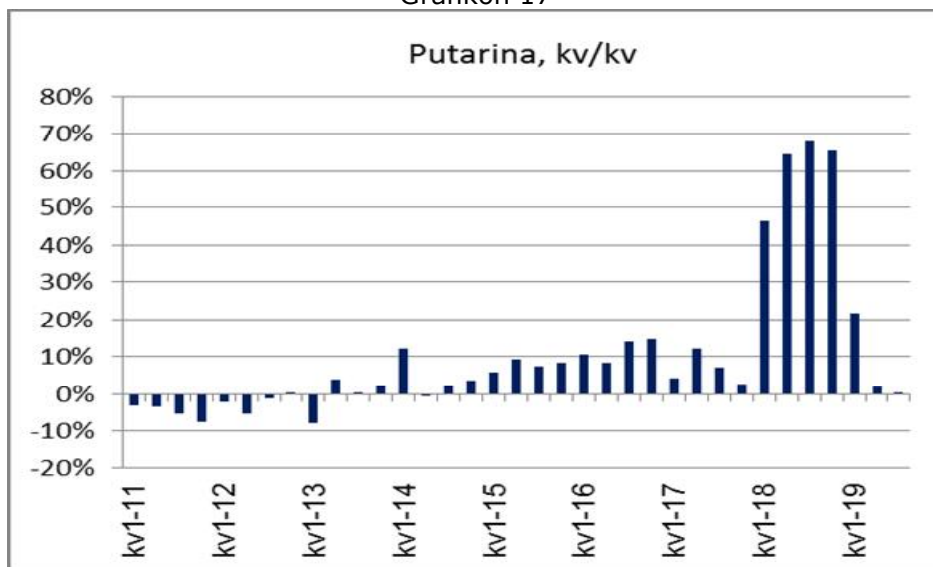
Nakon iscrpljivanja efekata povećanja putarine od 1.2.2018. od veljače 2019. nastupila je stabilizacija stopa rasta prihoda od putarine. U posljednja dva mjeseca su zabilježene i negativne stope rasta, tako da je kumulativna stopa rasta za devet mjeseci pala na 6,1%. Pregled kvartalnih trendova pokazuje razmjere efekata izmjena Zakona o trošarinama na naplatu prihoda od putarine (Grafikon 17).

Da bi se sagledali realni trendovi u naplati putarine potrebno je razložiti stopu rasta putarine na faktore koji su je generisali. Niža statistička osnovica za usporedbe iz 2018. za iznos putarine naplaćene kompenzacijom iz PDV kredita donijela je 1,3 postotnih bodova rasta prihoda od putarine, dok su efekti primjene izmjena Zakona o trošarinama, koji su se ispoljili u siječnju 2019¹⁴, donijeli 3,7 postotnih bodova rasta. Korektivni faktor sa suprotnim predznakom

¹⁴ Izmjene Zakona o trošarinama, kojima je povećana namjenska putarina, primjenjuju se od 1.2.2018., te se efekti rasprostiru u razdoblju od 1.2.2018. do 31.1.2019.

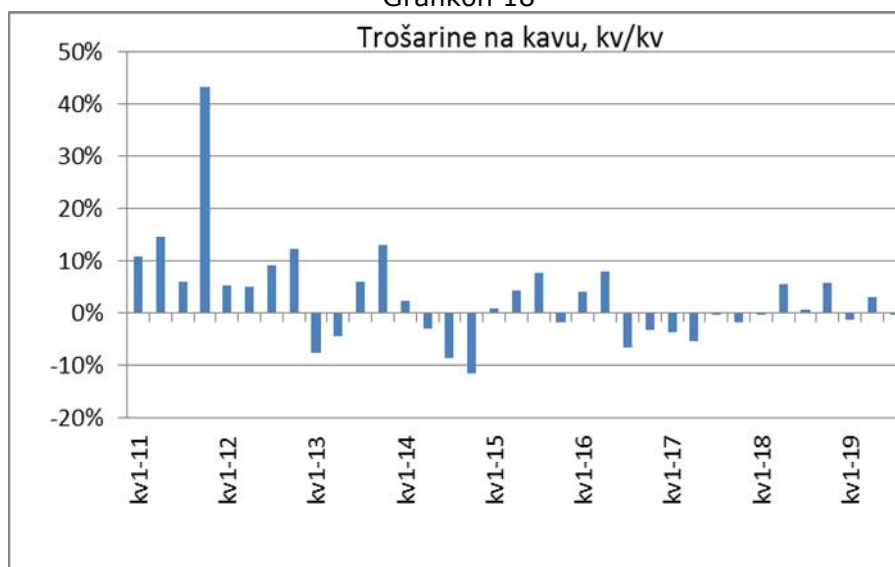
podrazumijeva jednokratnu naplatu putarine na zatečene zalihe 31.1.2018., prije povećanja stope putarine, koje su povećale osnovicu za usporedbe i time umanjile stopu rasta u 2019. za 1,9 postotnih bodova. Sučeljavanjem negativnih i pozitivnih faktora rasta u odnosu na stopu rasta prema neto gotovinskom izvještaju stopa rasta prihoda u razdoblju siječanj – rujan 2019 je svedena na 2,9%.

Grafikon 17

Naplata trošarina na kavu u razdoblju I-IX 2019. je bila veća za 0,7% u odnosu na naplatu u istom razdoblju 2018. Kvartalna analiza pokazuje da je u prvom kvartalu ostvaren pad prihoda od 1,2%, da bi u drugom kvartalu bio ostvaren rast od 3%. U trećem kvartalu, i pored snažnog rasta naplate u rujnu, ukupno naplaćene trošarine su bile na razini naplate u istom kvartalu 2018. (Grafikon 18).

Grafikon 18

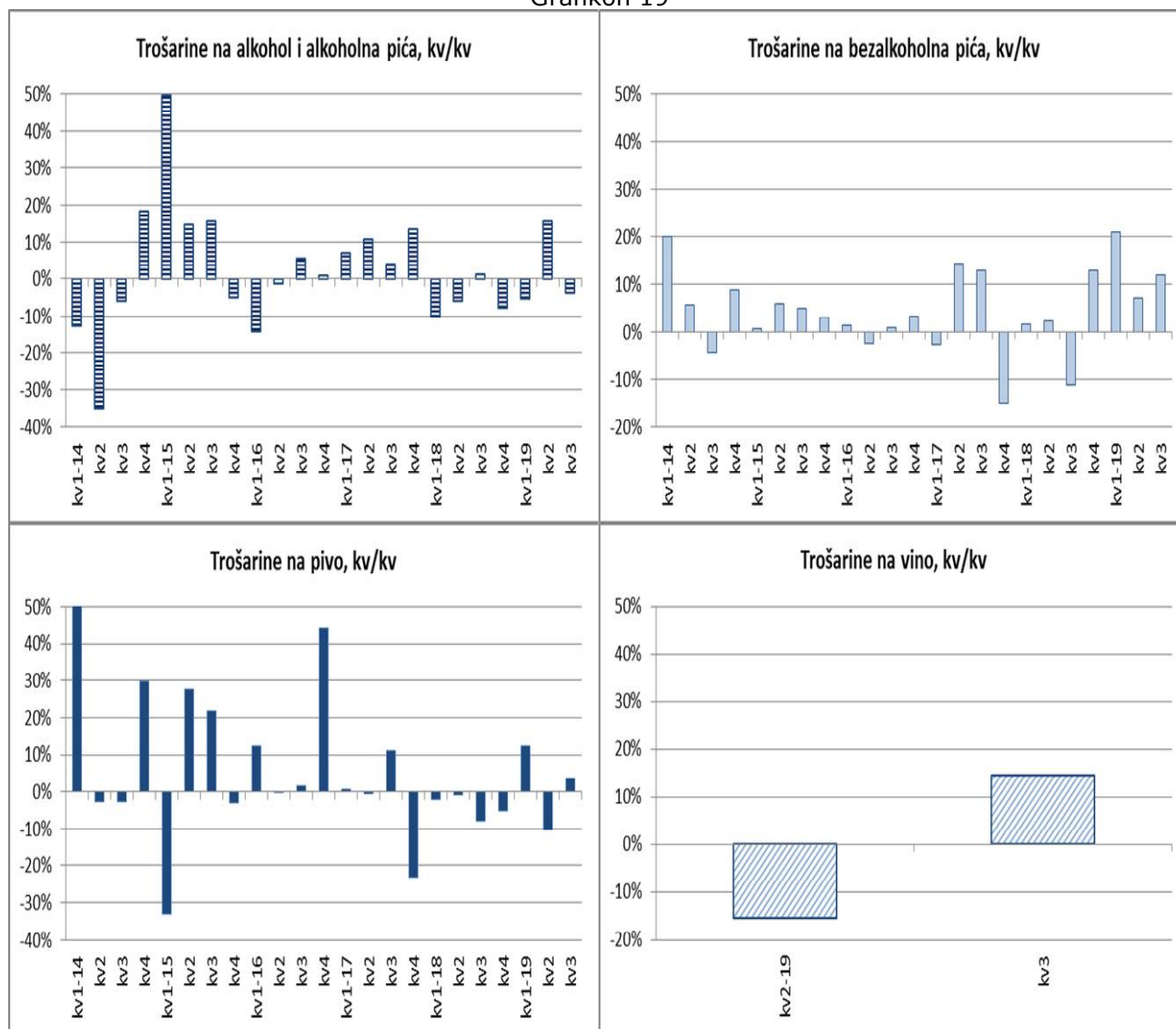

U rujnu su nastavljeni negativni trendovi u naplati prihoda od trošarina na alkohol i alkoholna pića iz kolovoza, što je umanjilo pozitivne efekte iz prethodnog dijela godine. Negativne stope rasta,

koje su zabilježene u prvom i trećem kvartalu, neutralizirane su snažnim rastom naplate u drugom kvartalu 2019, tako da je kumulativna stopa rasta za devet mjeseci iznosila 2,2% (Grafikon 19).

Naplata trošarina na bezalkoholna pića već četiri kvartala uzastopno bilježi pozitivne stope rasta, tako da je na razini devet mjeseci 2019. ostvaren rast od visokih 12,3% (Grafikon 19). Naplata trošarina na pivo je bila pozitivna u prvom i trećem kvartalu 2019, dok je u drugom zabilježen pad (Grafikon 19). Međutim, potrebno je imati u vidu da su u siječnju 2019. naplaćeni stari dugovi po osnovu domaće trošarine na pivo, što je povećalo stopu rasta naplate domaćih trošarina, a potom i ukupnih prihoda, iznad realnih. Isključivanjem efekta naplate starog duga ukupna naplata trošarina na pivo je negativna -2,5%, a naplata trošarina na domaća piva je u dubokoj dubiozi od -8,8%. Trošarina na vino je uvedena posljednjim izmjenama Zakona o trošarinama. Budući da se trošarine na vino naplaćuju od veljače 2018. usporedbe naplate u prvom kvartalu 2019. nije relevantno za analizu, dok je u drugom kvartalu 2019. zabilježen pad prihoda od 15,6%, a u trećem rast od 14,4% (Grafikon 19).

Grafikon 19

2. Projekcije prihoda od neizravnih poreza 2019-2022

Tabela 3: Revidirane projekcije prihoda od neizravnih poreza u mil KM (2019-2022)

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM						projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija					2019	2020	2021	2022
		2018	2019	2020	2021					
PDV	3.839,0	4.002,7	4.132,2	4.270,7	4.427,6		4,3%	3,2%	3,4%	3,7%
Trošarine	1.444,7	1.521,2	1.554,4	1.594,5	1.639,8		5,3%	2,2%	2,6%	2,8%
Carine	286,6	301,5	322,0	347,2	377,0		5,2%	6,8%	7,8%	8,6%
Putarina	620,7	657,2	669,7	683,1	697,5		5,9%	1,9%	2,0%	2,1%
Ostalo	29,7	29,9	30,3	30,7	31,1		0,7%	1,3%	1,3%	1,3%
UKUPNO	6.220,8	6.512,6	6.708,7	6.926,2	7.173,0		4,7%	3,0%	3,2%	3,6%
Namjenska putarina *)	-385,9	-410,8	-418,6	-427,0	-435,9		6,4%	1,9%	2,0%	2,1%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	5.834,9	6.101,8	6.290,1	6.499,2	6.737,1		4,6%	3,1%	3,3%	3,7%

Napomene:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjen u cijelosti za izgradnju autocesta, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autoucesta (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih cesta (0,05 KM/litri).

**) Iznos raspoređene namjenske putarine u 2018. godini prema odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uplatama na Jedinstveni račun i raspodjeli prihoda¹⁵ ne odgovara u potpunosti iznosu prikupljene namjenske putarine prikazane u Tabeli 3 (385,9 mil KM) zbog primjene novog modela raspodjele prikupljene namjenske putarine od 1.2.2018. prema kojem se raspodjela ne vrši na dnevnoj bazi, nego naknadno, po završetku mjeseca za prethodni mjesec na temelju preliminarog/konačnog izvještaja UNO o naplaćenim prihodima po vrstama. Raspodjele namjenske putarine od 0,10 KM/litar derivata po starom modelu dnevne raspodjele okončana je 31.1.2018., a raspodjela namjenske putarine od 0,25 KM/litar derivata entitetima i Brčko Distriktu prema novom modelu započela je tek u ožujku 2018.

¹⁵ Službeni glasnik BiH br. 91/17

Projekcije prihoda za razdoblje 2019-2022 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od neizravnih poreza, projekcije prihoda od neizravnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UNO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a. Opadajući trend neizravnih poreza u BDP-u objašnjava se projektiranim padom udjela potrošnje u BDP-u (DEP).¹⁶ projektirani udio neizravnih poreza u ukupnoj potrošnji u narednom razdoblju je stabilan i iznosi 19,7% u 2019. i 2020. godini (rast 0,4 p.p. u odnosu na 2018. godinu), te 19,8% u 2021. i 2022. godini.

Tabela 4: Revidirane projekcije prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a (2019-2022)

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2018	2019	2020	2021	2022
PDV	11,3%	11,3%	11,2%	11,0%	10,9%
Trošarine	4,2%	4,3%	4,2%	4,1%	4,0%
Carine	0,8%	0,9%	0,9%	0,9%	0,9%
Putarina	1,8%	1,9%	1,8%	1,8%	1,7%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	18,3%	18,4%	18,2%	17,9%	17,6%
Namjenska putarina	-1,1%	-1,2%	-1,1%	-1,1%	-1,1%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	17,2%	17,3%	17,0%	16,8%	16,6%

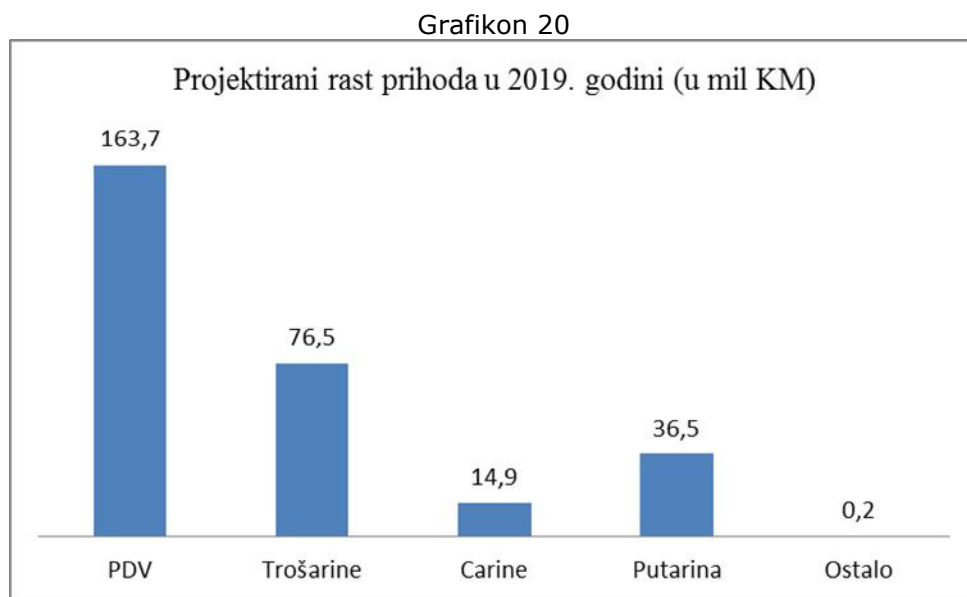
Izvori podataka za BDP: BHAS (2018) i projekcije DEP-a (Makroekonomske projekcije 2020-2022, rujan 2019)

¹⁶ Prema projekcijama DEP-a iz rujna 2019.g., udio ukupne potrošnje u BDP-u će pasti sa 94,4% u 2018. godini na 89,1% u 2022.

2.1. Projekcije za 2019. godinu

Projektirani iznos neto naplate prihoda od neizravnih poreza za 2019. godinu iznosi 6.512,6 mil KM što je za 4,7% više nego u 2018. godini. projektirani rast prihoda u apsolutnom iznosu iznosi 291,8 mil KM.

Grafikon 20. prikazuje udjele pojedinih vrsta prihoda u projektiranom apsolutnom rastu ukupnih prihoda (u mil KM).

PDV

Najveći doprinos projektiranom apsolutnom rastu prihoda u 2019. godinu imaju prihodi od PDV-a (163,7 mil KM). Osnovni faktori koji su utjecali da projektirana stopa rasta godišnje naplate (4,3%) bude nešto ispod ostvarene stope rasta neto PDV-a u razdoblju I-IX 2019. su:

1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja na razini godine (DEP), prvenstveno rasta privatne potrošnje, koja je ispod stope rasta neto PDV-a u razdoblju I-IX 2019.
2. Osnovica za usporedbe je relativno više uvećana u razdoblju I-IX 2018 nego u ostatku godine po osnovu prakse plaćanja obveza za trošarine na derivate nafte i putarine iz PDV-kredita. Naplata domaćeg PDV-a je u razdoblju I-IX 2018. godine uvećana za 2,0% po navedenom osnovu, dok je u razdoblju X-XII 2018.g. uvećana za 1,1%.

Akcize

Projektirani iznos ukupnih prihoda od trošarina u 2019. godini iznosi 1.521,2 mil KM, što je za 76,5 mil KM ili 5,3% više od ostvarenja u 2018.

Prihodi od trošarina na derivate nafte

Veliki dio rasta trošarina u 2019. godini potječe od projektiranog rasta trošarina na derivate nafte koji je značajan zbog učestale prakse kompenzacije obveza za trošarine i putarine iz potraživanja po osnovu PDV kredita u 2018. godini. U prilog projektiranom visokom rastu trošarina na derivate nafte idu i povoljni trendovi naplate ovih prihoda u razdoblju I-IX 2019 (vid. dio 1.3.2. Naplata u razdoblju siječanj-rujan 2019.g., Grafikon 16).

Prihodi od trošarina na duhan

Projekcije prihoda od trošarina na duhanske prerađevine prate tekuće i historijske trendove, imajući u vidu da njihovo kretanje ovisi o poslovnim politikama 3-4 velike kompanije iz duhanske industrije. U četvrtom kvartalu se očekuje pogoršanje trendova, jer je duhanska industrija, za razliku od prethodnih godina, korigirala maloprodajne cijene tek nakon šest mjeseci od posljednjeg povećanja specifične trošarine na duhan (1.1.2019.). Zadržavanje maloprodajnih cijena ispod razine koja je bila očekivana, ukoliko se ukupni dodani porezni teret prevali na cijene, donijelo je rast prodaje i rast prihoda iznad očekivanja. Budući da je vrhunac prometa cigareta i ostalih duhanskih prerađevina bio u ljetnom razdoblju u četvrtom kvartalu očekuje se smirivanje potrošnje i usporavanje rasta prihoda od trošarina. S druge strane, s obzirom da je okončana harmonizacija trošarina na cigarete sa zakonskim plafonom oporezivanja, neće biti više pritiska, kako na duhanske kompanije, tako i na potrošače, da se prilagode kao što je bilo do sada. To će u velikoj mjeri relaksirati poslovnu politiku duhanske industrije i potrošnju konzumenata duhanskih prerađevina, što bi se moglo negativno odraziti i na prihode u posljednjem kvartalu 2019. Polazeći od navedenih pretpostavki očekuje se rast prihoda od trošarina na duhanske prerađevine od 4,5%.

Putarina

Projektirani iznos putarine u 2019. godini iznosi 657,2 mil KM što je za 5,9% više od ostvarenja u 2018. Projektirani rast putarine od 36,5 mil KM u 2019. zasnovan je na:

1. efekatima rasta namjenske stope putarine u siječnju 2019. u odnosu na siječanj 2018. (izmjene Zakona o trošarinama primjenjuju se od 1.2.2018.),
2. Procjenama makroekonomskih pokazatelja (DEP),
3. Nižoj osnovici za usporedbe (2018. godina) po osnovu kompenzacije obveza za putarinu iz potraživanja po osnovu PDV kredita.

Carine

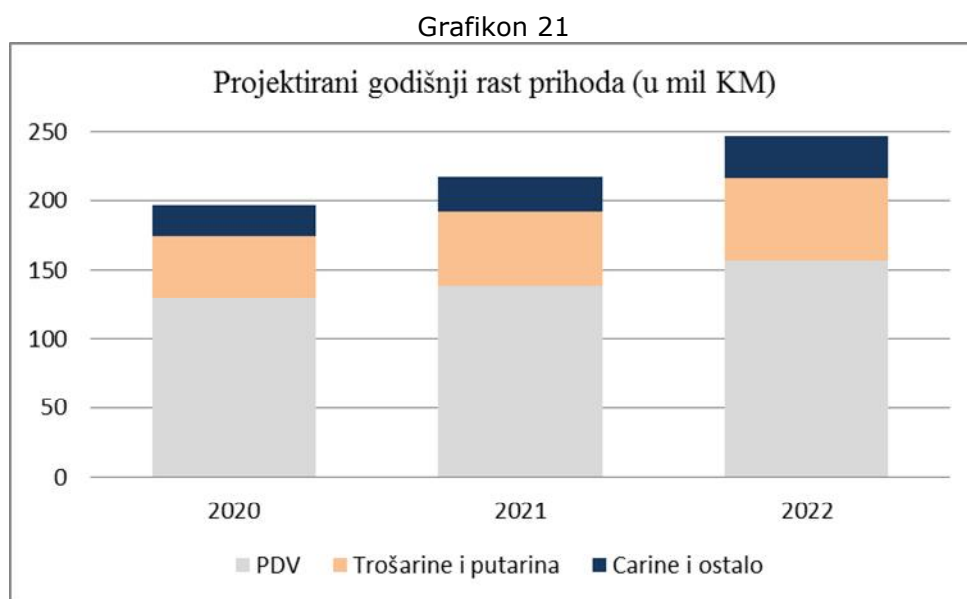
Projekcija prihoda od carina za 2019. godinu iznosi 301,5 mil KM, a zasnovana je na tekućim trendovima naplate i projekcijama rasta uvoza.

2.2. Projekcije za razdoblje 2020-2022

Projektirane stope rasta prihoda za 2020., 2021., i 2022. godinu iznose 3,0%, 3,2% i 3,6% respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, historijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2019. godinu. Kao i u slučaju 2019. godine projekcije su izrađene na gotovinskoj osnovi. Pretpostavljeno je da neće biti kompenzacija obveza za trošarine i putarinu i potraživanja po osnovu PDV-a. Ukoliko ih eventualno bude to se može odraziti na odstupanja naplate od projekcija po vrstama prihoda, a ne na ukupnu naplatu neizravnih poreza.

U Grafikonu 21. je prikazan projektirani godišnji rast prihoda po vrstama.

Najveći generator suficita prihoda od neizravnih poreza u navedenom razdoblju je PDV, s obzirom na njegov značajan udio u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta u skladu sa projekcijama kretanja potrošnje. U sve tri navedene godine prihodi od PDV-a generiraju preko 63% apsolutnog godišnjeg projektiranog rasta prihoda.

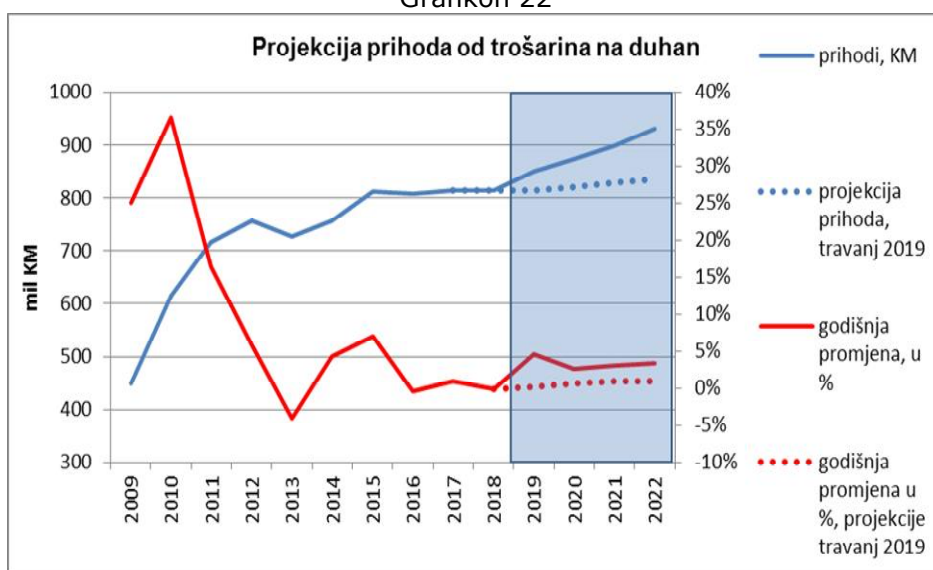
Prihodi od putarine ne doprinose značajno projektiranom apsolutnom rastu prihoda u razdoblju 2020-2022. godine, zbog iscrpljivanja efekata rasta poreznih stopa. Projekcije trošarina (izuzev dijela trošarina na duhan koje se naplaćuju *ad valorem*) i putarine bazirane su na projekcijama realnih stopa rasta odgovarajućih projekcija makroekonomskih pokazatelja, što je, još jedan od razloga, pored pada udjela potrošnje u BDP, trenda pada projektiranih iznosa prihoda u BDP-u (vid. Tabela 4).

Okončanjem procesa harmonizacije trošarina na cigarete sa standardima EU u 2019. godini u naredne tri godine može se očekivati stabilizacija tržišta duhanskih prerađevina, pa potom i oporavak. Ostvarenje navedenih prognoza ovisi o rastu dohotka, koji bi mogao utjecati da se pušači koji su ranije zbog visokih cijena cigareta prešli na rezani duhan ponovno vrate na potrošnju cigareta. U takvim okolnostima realno je očekivati prvo stagnaciju, a potom i opadanje tržišta rezanog duhana, tim više što će porezno opterećenje rezanog duhana biti veće od 1.1.2020. zbog usklađivanja sa kretanjem maloprodajnih cijena cigareta u 2019¹⁷. S obzirom da

¹⁷ Očekuje se da će Upravni odbor UNO, shodno Zakonu o trošarinama, donijeti odluku o visini specifične trošarine na duhan za pušenje do konca listopada 2019.

je prijeko potrebno stabilizirati tržište očekuje se i stabilizacija cijena cigareta u prosjeku. Moguće je da će zbog pozicioniranja na tržištu biti promjena cijena pojedinih brendova, pogotovo imajući u vidu potpunu neizvjesnost u vezi budućnosti domaće proizvodnje cigareta. Očekuje se da će vrijednost tržišta cigareta pratiti rast potrošnje, što bi uz zadržavanje maloprodajnih cijena na dostignutoj razini ili čak njihovo smanjenje, moglo rezultirati rastom potrošnje cigareta nakon desetljeća oštrog pada. U navedenim okolnostima u 2020. je moguće očekivati rast prihoda od trošarina od 2,7%, a u 2021. i 2022. od 3% i 3,4%, respektivno (Grafikon 22). Osim makroekonomskih trendova i rasta dohotka važan faktor ostvarenja prognoziranog rasta naplate prihoda od trošarina i dalje je efikasnost mjera za borbu protiv crnog tržišta.

Grafikon 22

3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije

Razlike projekcija neizravnih poreza za razdoblje 2019-2022 u odnosu na projekcije iz travnja 2019. godine proizilaze iz promjene trendova naplate pojedinih vrsta prihoda i promjena u projekcijama makroekonomskih pokazatelja (vid. Grafikoni 1-3 u dijelu 1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja).

Tabela 5: Razlike projekcija za razdoblje 2019-2022 u odnosu na projekcije iz travnja 2019. g.

	u mil KM					u % BDP-a *)			
	2019	2020	2021	2022		2019	2020	2021	2022
PDV	23,3	25,9	24,2	22,7		0,07%	0,07%	0,06%	0,06%
Trošarine	41,1	58,8	77,4	100,1		0,12%	0,16%	0,20%	0,25%
Carine	-0,8	-2,4	-1,0	0,7		0,00%	-0,01%	0,00%	0,00%
Putarina	0,8	1,5	1,5	1,6		0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ostalo	-4,6	-4,7	-4,7	-4,7		-0,01%	-0,01%	-0,01%	-0,01%
UKUPNO	59,7	79,1	97,4	120,4		0,17%	0,21%	0,25%	0,30%

*) Projekcija BDP, DEP, rujun 2019

Iz Tabele 5. se može zaključiti da su najveće razlike u odnosu na prethodne projekcije na prihodima od trošarina. Najveći dio ovih razlika odnosi se na trošarine na duhan (87,8% razlika trošarina u 2019. i preko 90% razlika trošarina u narednim godinama). Razlike projekcija trošarina na duhan za 2019. godinu potječu uglavnom od politike dužeg odlaganja povećanja maloprodajnih cijena cigareta i preuzimanja dijela dodatnog poreznog opterećenja na teret dobiti duhanskih kompanija, koja je doprinijela rastu prodaje cigareta i naplate prihoda od trošarina iznad očekivanja. Osim toga, u ljetnim mjesecima faktor rasta prihoda je bilo povećanje sezone potrošnje nerezidenata. U narednim godinama razlike projekcija trošarina na duhan potječu od više osnovice iz 2019. godine, te zbog povezivanja kretanja vrijednosti tržišta cigareta sa makroekonomskim projekcijama DEP-a.

Pozitivne razlike na projekcijama prihoda od PDV-a u 2019. godini potječu od većih korekcija naniže iznosa povrata od korekcija bruto prihoda u odnosu na travanjske projekcije Odjeljenja. Iako su projekcije bruto prihoda od PDV-a korigovane naniže zbog pogoršanja trendova naplate u odnosu na prvi kvartal 2019, usljed smanjenja projektiranog iznosa povrata za 2019. godinu, koja je izvršena na osnovu posljednjih trendova isplata, neto naplata je korigirana naviše u odnosu na travanjske projekcije. U narednim godinama razlike projekcija PDV-a potječu ponovno od više osnovice iz 2019. godine i neznatnih razlika u projekcijama rasta privatne potrošnje (Grafikon 2).

Manje razlike na projekcijama prihoda od carina potječu od promjena projekcija uvoza, dok, takođe manje razlike na putarini potječu od predviđenog višeg rasta osnovice za prihode od putarine u odnosu na trošarine na derivate nafte, zbog promjena u strukturi osnovica na osnovu posljednjih dostupnih podataka s kojima raspolaže Odjeljenje.

4. Rizici

S obzirom na osnovne postavke projekcija neizravnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2019-2022 je podložno sljedećim rizicima:

- Projekcije prihoda od neizravnih poreza usko su vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svako odstupanje ovih parametara od projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda;
- Slabiji ekonomski oporavak glavnih izvoznih partnera BiH (EU, zemlje CEFTA) povećava razinu rizika za ostvarenje makroekonomskih projekcija, a time i projekcija prihoda od neizravnih poreza u cjelini;
- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Masovan odljev stanovništva može prouzročiti smanjenje oporezive potrošnje koju su nezaposleni građani koji napuštaju BiH financirali dohocima iz sive ekonomije ili iz doznaka iz inozemstva, kao i potrošnje radno-aktivnih osoba koje napuštaju BiH, čiji će se dohodak zbog seljenja obitelji većinom trošiti izvan BiH;
- Pojava eksternih šokova, u vidu rasta cijena nafte i derivata na svjetskom tržištu izvan sadašnjih očekivanja, pogodiće tržište derivata u BiH i negativno će se odraziti na potrošnju derivata, a time i na izvršenje projekcija prihoda od trošarina na derivate i putarine iz cijene naftnih derivata.

Kava kao trošarinska roba u zemljama Europske unije i u Bosni i Hercegovini – I dio

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik – makroekonomista)

1. Uvod

Kava je otkrivena u IX stoljeću i potječe iz etiopske regije. U XIV stoljeću trgovci robljem su donosili kavu u Arabiju odakle se trgovina kave širila svijetom. Glavno mjesto za prodaju kave bio je grad Mocha. Prvo mjesto gdje se kava mogla konzumirati otvoreno je u Londonu u XVII stoljeću i zvalo se „Penny University“, jer se šolja kave mogla kupiti za jedan peni. Na tom mjestu osnovana je Londonska berza.

Kava je tropska biljka koja najčešće raste u oblastima u blizini ekvatora sa mnogo kiše i prilično visokim temperaturama, preko 21 stupanj celzijusa tijekom čitave godine. Zrna kave su plodovi stabla kave, odnosno bobice crvene boje u kojima se nalaze zrna kave zelene boje, te im proces prženja daje prepoznatljivu braon boju. Iako postoji mnogo različitih vrsta kave, arabika i robusta čine preko 90,0% kave koja se proizvodi u svijetu. Arabika je tradicionalna, najkvalitetnija i najskuplja vrsta kave, dok robusta ima veću količinu kofeina u sjemenkama i može se uzgajati u klimatskim područjima gdje arabika ne uspijeva dobro. Koristi se kao jeftinija zamjena za arabiku, te se obično miješa s određenom količinom arabike s obzirom na svoj gorko kiseli ukus.

2. Proizvodnja kave

Danas se više od 60,0% svjetske proizvodnje kave proizvodi od zrna arabika koje je znatno zahtjevnije od zrna robusta. Arabika potječe iz Etiopije, dok robusta dolazi iz Indonezije i može se uzgajati čak i na nadmorskim visinama između 200 i 600 metara. Najznačajniji proizvođači zrna arabika su Brazil i Kolumbija, dok su najznačajniji proizvođači zrna robusta Afrika i Azija. Najpoznatije sorte arabika kave su Colombian Milds, ostale Milds sorte i Brazilijan Naturals.

Postoji veliki broj proizvođača kave, oko 70 zemalja. Brazil je najveći proizvođač kave i druga po veličini zemlja u kojoj se konzumira kava. U 2005. godini oko 28,2% svjetske žetve zrna zelene kave došlo je iz Brazila, čime je i postao najveći proizvođač kave u svijetu. Njegov sektor kave zapošljava više od pet milijuna ljudi i doprinosi 40,0% ukupne svjetske ponude kave. Vijetnam je drugi najveći proizvođač kave u svijetu i glavni proizvođač kave robusta, što čini 16,0% svjetske proizvodnje. Proizvodnja kave u Vijetnamu stvara radna mjesta za više od milijun radnika. Kolumbija je drugi najveći proizvođač kave arabika nakon Brazila. U Kolumbiji 2,4 milijuna stanovnika, odnosno oko 25,0% ruralnog stanovništva zemlje ekonomski ovisi o proizvodnji kave. Indonezija je drugi najveći izvoznik kave robusta u svijetu koju proizvodi oko 1,5 milijuna malih farmera. U Africi, najveći proizvođač kave je Etiopija. Europska unija (EU) je primarno tržište kave te 60,0% sirove kave proizvođači kave izvoze u EU.¹⁸

¹⁸ www.ecf-coffee.org

Tabela 1. Distribucija zelene kave po vrstama zasnovana prema grupi zemalja proizvođača

Arabika			Robusta
Colombian milds	Ostale Milds sorte	Brazilian Naturals	
Kolumbija	Bolivija	Brazil	Angola
Kenija	Burundi	Etiopija	Benin
Tanzania	Kosta Rika	Paragvaj	Kamerun
	Kuba		Centralno-afrička Republika
	Dominikanska Republika		Kongo
	Ekvador		Demokratska Republika Kongo
	El Salvador		Obala bjelokosti
	Gvatemala		Ekvatorijalna Gvineja
	Haiti		Gabon
	Honduras		Gana
	Indija		Gvineja
	Jamajka		Indonezija
	Malavi		Liberija
	Meksiko		Madagaskar
	Nikaragua		Nigerija
	Panama		Filipini
	Papua Nova Gvineja		Siera Leone
	Peru		Šri Lanka
	Ruanda		Tailand
	Timor-Leste		Togo
	Venecuela		Trinidad i Tobago
	Zambija		Uganda
	Zimbabve		Vijetnam

Izvor: Međunarodna organizacija za kavu

3. Trgovina kavom

Kava je jedan od najvećih izvoznih proizvoda za zemlje u razvoju i blagostanje međunarodnog tržišta kave. Kava utječe na živote mnogih ljudi koji se bave njenom proizvodnjom i prodajom, odnosno trgovinom kave. Pored toga, kava se široko koristi i veoma je „vidljiv“ proizvod te je samim tim često žarište političke debate o pitanjima razvoja i odnosa između razvijenih i zemalja u razvoju.

Poslovi trgovine kavom vrijedni su preko 20 milijardi dolara na godišnjoj razini. Kava se smatra najvažnijom poljoprivrednom robom u globalnoj trgovini te najznačajnijom izvoznom robom nakon sirove nafte te je od velikog ekonomskog značaja za zemlje proizvođače. Više od 100 milijuna ljudi zarađuje za život od proizvodnje i prerade kave, a mnoge zemlje u potpuno ovise o trgovini kavom. Najznačajnija mesta za trgovanje kavom su Londonska međunarodna financijska berza (*the London International Financial Futures Exchange*), Njujorški odbor za trgovinu (*the New York Board of Trade*), Brazilska *Bolsa de Mercadorias & Futuros* iz Sao Paola i Tokijska berza žitarica (*the Tokyo Grain Exchange*).¹⁹

¹⁹ <https://markets.businessinsider.com/commodities/coffee-price>

4. Cijene kave na svjetskom tržištu

Kava je berzanska roba. Cijene jeftinije kave sorte robusta su uglavnom i stabilnije od cijena skuplje kave sorte arabika. Cijene sirove kave na svjetskom tržištu prikazane su u obliku kompozitnog indikatora cijena Međunarodne organizacije za kavu "*ICO composite indicator*" za sorte arabika kave (Columbian Milds, ostale Milds sorte, Brazilian Naturals) kao i za kavu robusta.

Prema podacima Međunarodne organizacije za kavu²⁰ mjesečni prosjek ICO kompozitnog indikatora porastao je za 7,1% u lipnju 2019. godine u odnosu na prethodni mjesec te je iznosio 99,97 američkih centi/lb, što je prvo povećanje mjesečnog prosjeka od siječnja ove godine. Navedeno je prikazano na slici 1.

Slika 1. ICO kompozitni indikator dnevnih cijena

Izvor: Međunarodna organizacija za kavu

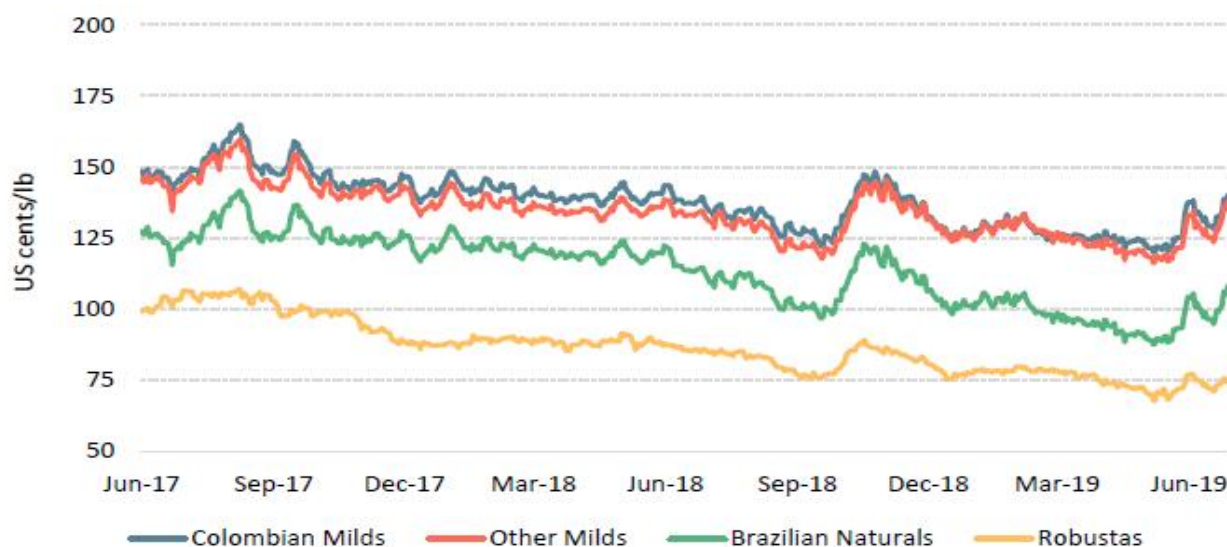
Prosječne cijene za sve grupne pokazatelje porasle su u lipnju 2019. godine što je prikazano na slici 2. Cijene za Brazilian Naturals doživjele su najveći porast, te u prosjeku iznose 100,69 američkih centi/lb, odnosno 9,5% više nego u prethodnom mjesecu. Cijene robusta kave porasle su za 4,1%, odnosno na 74,02 američka centa/lb. Cijene Columbian Milds-a porasle su za 7,3% ili na 133,49 američkih centi/lb dok su cijene ostalih Milds sorti porasle za 7,6%, odnosno na 129,73 američka centa/lb.

Kao rezultat ovih kretanja cijena, razlika između Columbian Milds i ostalih Milds sorti u lipnju 2019. pala je za 2,3%, odnosno na 3,76 američkih centi/lb, u usporedbu sa podacima iz svibnja 2019. godine.

²⁰ www.ico.org

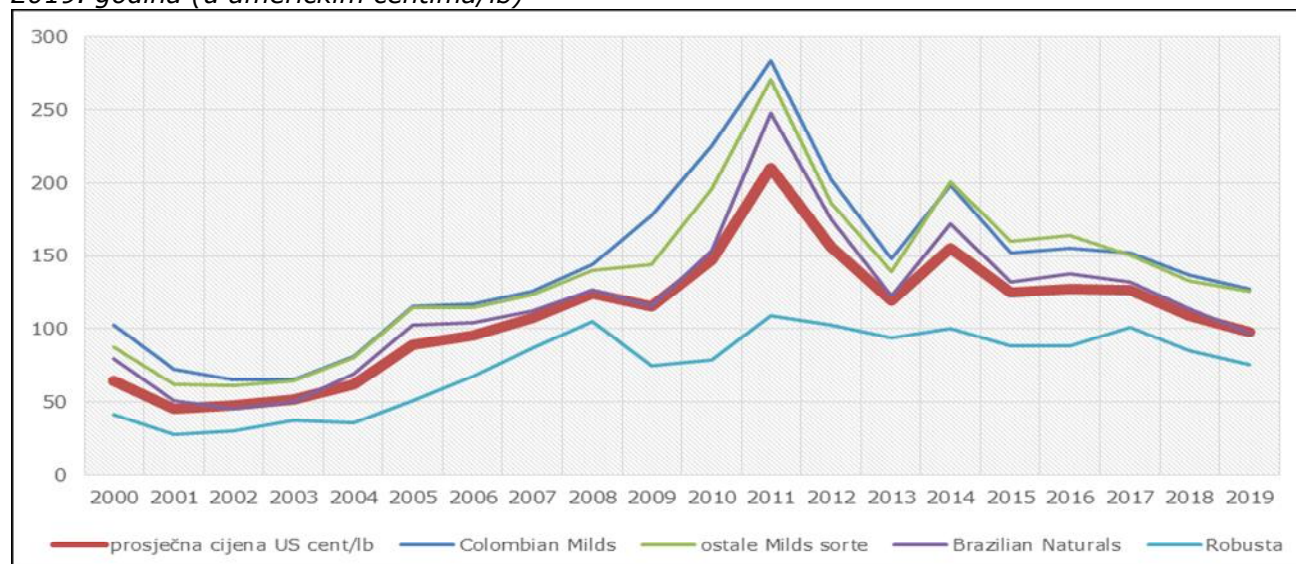
Slika 2. ICO grupni indikator dnevnih cijena

Izvor: Međunarodna organizacija za kavu

U svibnju 2019. godine, svjetski izvoz kave porastao je za 19,4% ili na 11,6 milijuna vreća u odnosu na svibanj 2018. godine. Procjenjuje se da će globalna potrošnja kave u 2019. godini porasti za 2,0%, odnosno na 164,64 milijuna vreća, međutim usprkos stalnom rastu potražnje, očekuje se globalni proizvodni višak od 3,11 milijuna vreća. U grafikonu 1. predstavljen je prosjek kompozitnih i grupnih godišnjih pokazatelja cijena prikazanih u američkim centima/lb u razdoblju 2000. – P1 2019. godina²¹ za svaku godinu pojedinačno. Iz podataka možemo vidjeti da su u promatranom razdoblju cijene kave bile najveće u 2011. godini nakon čega dolazi do pada cijena kave.

Grafikon 1. Prosjek kompozitnih i grupnih godišnjih pokazatelja cijena kave za razdoblje 2000-P1 2019. godina (u američkim centima/lb)

Izvor: Međunarodna organizacija za kavu²²²¹ P1 predstavlja prvo polugodište, odnosno period siječanj-lipanj²² www.ico.org

Budući da su tržišne cijene kave u posljednjih nekoliko godina znatno opale, prihodi od prodaje kave često nisu dovoljni da pokriju troškove proizvodnje, što je posebno teško pogodilo male poljoprivrednike. Potražnja za kavom je konstantna međutim na cijenu zrna kave utječu prvenstveno vremenski uvjeti i politička situacija u zemljama proizvođačima.

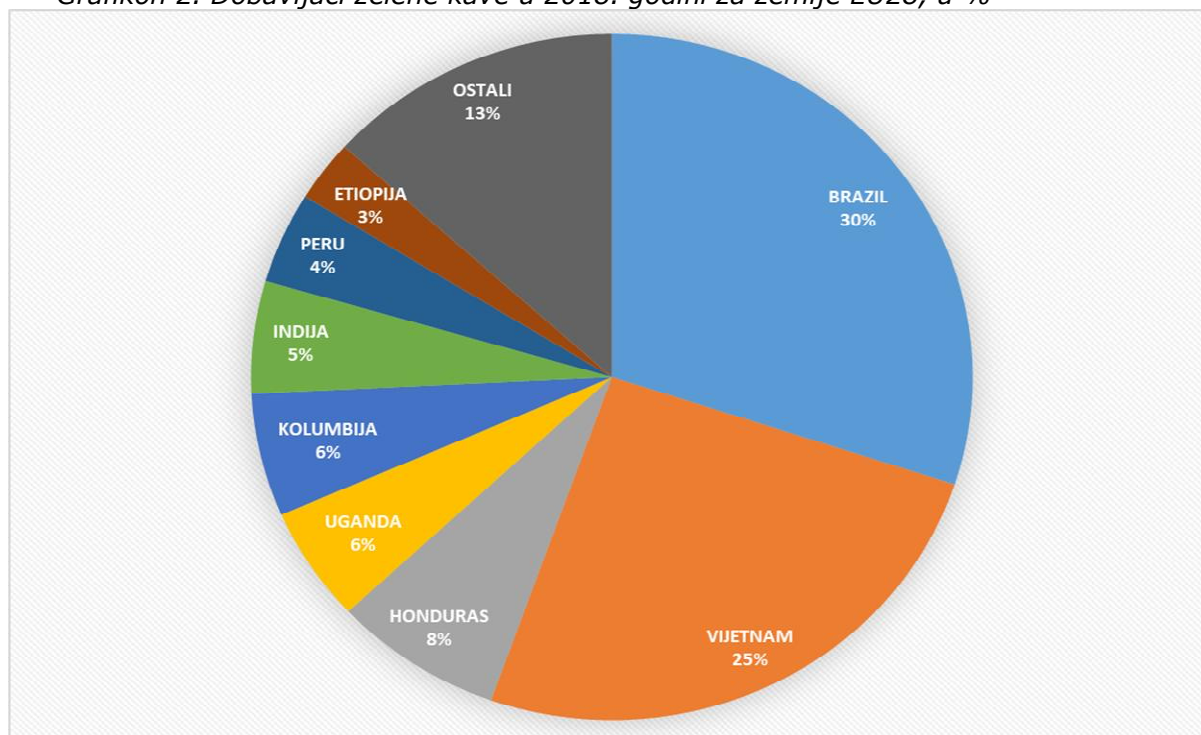
5. Značaj trgovine kavom u EU

S obzirom da EU ima najveću potrošnju kave po glavi stanovnika na svijetu i najveći je uvoznik kave važno se osvrnuti na podatke o uvozu i izvozu kave u zemljama članicama EU. Prema podacima Međunarodne organizacije za kavu godišnja potrošnja kave je veća od 50 milijuna vreća²³, odnosno preko 3 milijuna tona zelene kave ili potrošnja preko 4 kilograma pečene kave po stanovniku EU. Podaci o potrošnji, uvozu i izvozu kave opisuju ekonomski značaj sektora kave kako u industriji hrane i pića u EU tako i u ekonomskom značaju kave za EU. S obzirom na veliki ekonomski značaj kave u nastavku ćemo analizirati EU trgovinu kavom.

5.1. Uvoz zelene kave u zemlje EU prema obujmu, podrijetlu i tipu kave

Trgovina zelenom kavom unutar zemalja članica EU (u daljem tekstu EU28)²⁴ veoma je značajna. Iako su podaci Eurostata pouzdani, realan uvoz po podrijetlu ili vrsti kave u praksi je veoma teško odrediti sa bilo kojom točnošću. Prilikom dolaska zelene kave u glavne luke za kavu unutar EU28, podrijetlo zelene kave može se zabilježiti kao Njemačka kada dođe u luku Hamburg ili kao Belgija kada se istovari u luci Antwerpen. Prema tome, analiza uvoza zelene kave u EU28 na osnovu podataka Eurostata ukazuje na trendove. U grafikonu 2. procentualno su prikazani najveći dobavljači zelene kave u zemlje EU28 u 2018. godini.

Grafikon 2. Dobavljači zelene kave u 2018. godini za zemlje EU28, u %

Izvor: Eurostat

²³ 1 vreća = 60 kg kave

²⁴ EU28 obuhvata svih 28 zemalja članica Europske Unije

Prema istom pravilu kao i kod podataka o obujmu uvoza zelene kave, trendovi podjele uvoza zelene kave po vrsti kave u EU28 prikazani su u tabeli 2.

Tabela 2. EU28 uvoz po vrsti kave u razdoblju 2017-2018. godina, u %

Ukupan EU28 uvoz zelene kave po vrsti kave (%)		
Vrsta kave	2017	2018
Arabika	62.9	60.5
<i>Brazilian Naturals</i>	34.2	33.2
<i>Colombian Milds</i>	8.2	7.2
<i>Other Milds</i>	20.5	20.1
Robusta	34.8	35.4
Ostale vrste kave	2.3	4.1
Ukupno	100.0	100.0

Izvor: Eurostat²⁵

Iz podataka vidimo da arabika dominira prilikom uvoza u 2017. i 2018. godini. Uvoz zrna zelene kave arabika u odnosu na zrno zelene kave robusta skoro pa je udvostručen.

5.2. Uvoz zelene kave bez kofeina, standardne pržene kave, pržene kave bez kofeina i instant kave

Iako uvoz zelene kave predstavlja više od 95,0% ukupne količine proizvoda od kave koji se uvoze u područje EU28, analiza ostalih proizvoda od kave je također od značaja za bolje razumjevanje europskog tržišta kave. U tabeli 3. prikazan je procenat EU28 ukupnog uvoza svih vrsta kave iz zemalja koje nisu članice EU28 u razdoblju 2016-2018. godina.

Tabela 3. EU28 uvoz svih vrsta kave iz zemalja koje nisu članice EU28 u razdoblju 2016-2018, u % ukupnog uvoza

EU28 uvoz zelene kave i drugih proizvoda od kave iz zemalja koje nisu članice EU28 (%)			
Vrsta kave	2016	2017	2018
Zelena kava	96.0	95.8	95.8
Zelena kava bez kofeina	0.4	0.4	0.5
Pržena kava	1.7	1.9	2.0
Pržena kava bez kofeina	0.1	0.2	0.2
Ekstrakti od kave	1.7	1.7	1.5
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

U tabeli 4. prikazan je procenat povećanja/smaljenja ukupnog EU28 uvoza svih vrsta kave iz zemalja koje nisu članice EU28 za 2017. i 2018. godinu. Usporedbe su vršene u odnosu na prethodnu godinu.

²⁵ Isključena je trgovina unutar EU

Tabela 4. Povećanje/smanjenje EU28 uvoza svih vrsta kave iz zemalja koje nisu članice EU28, u %

EU28 uvoz zelene kave i drugih proizvoda od kave iz zemalja koje nisu članice EU28 (%)		
Vrsta kave	2017	2018
Zelena kava	95.7	105.2
Zelena kava bez kofeina	115.6	110.8
Pržena kava	105.2	111.4
Pržena kava bez kofeina	105.5	114.7
Ekstrakti od kave	91.6	96.8
Ukupno	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

Podaci Eurostata pokazuju da uvoz zelene kave bez kofeina značajno raste u posljednjih nekoliko godina te je u 2018. godini za 10,8% veći u odnosu na 2017. godinu. Uvoz standardne pržene kave je također u stalnom porastu te je u 2018. godini porastao za 11,4% u odnosu na 2017. godinu, dok je uvoz pržene kave bez kofeina također dostigao povećanje za 14,7% u odnosu na prethodnu godinu. Uvoz instant kave ima tendenciju opadanja u 2018. godini.

Nekoliko zemalja koje proizvode kavu imaju značajnu proizvodnju instant kave i glavni su izvoznici ovog proizvoda. U tabeli 5. prikazan je EU28 procenat ukupnog uvoza instant kave iz zemalja koje nisu članice EU28, u razdoblju 2016-2018. godina.

Tabela 5. EU28 uvoz instant kave iz zemalja koje nisu članice EU28 u razdoblju 2016-2018, u % ukupnog uvoza

EU28 uvoz instant kave iz zemalja koje nisu članice EU28 (%)			
Zemlja	2016	2017	2018
Brazil	23.5	20.1	21.1
Indija	10.4	13.1	16.8
Ekvador	18.6	18.0	13.4
Vijetnam	7.5	11.1	13.0
Švicarska	10.1	9.9	10.9
Kolumbija	8.4	8.9	9.4
Ostali	21.5	18.8	15.4
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

Svi osim Švicarske od šest najvećih dobavljača instant kave u zemlje EU28 su zemlje koje inače proizvode kavu. Ekvador je bio glavni snabdjevač instant kavom u zemlje EU28, ali njegov tržišni udio naglo opada u 2018. godini te je sada treći dobavljač sa 13,4%. Brazil je i dalje na vrhu. Indija je zauzela veoma visoku poziciju i ona je drugi najveći dobavljač instant kave u zemlje EU28. Njen tržišni udio u 2018. godini porasao je u odnosu na prethodne godine te čini 16,8%. Vijetnam je potisnuo Švicarsku na petu poziciju, a njen izvoz nastavio je stabilan uspon.

Analizirajući podatke o uvozu pržene kave (sa i bez kofeina) u zemlje EU28 iz zemalja koje nisu članice EU28, iz tabele 6. vidimo da je značajno najveći uvoz iz Švicarske.

Tabela 6. EU28 Uvoz pržene kave (sa i bez kofeina) u zemlje EU28 iz zemalja koje nisu članice EU28 u razdoblju 2016-2018. godina, u %

EU28 uvoz pržene kave (sa i bez kofeina) iz zemalja koje nisu članice EU28			
Zemlja	2016	2017	2018
Švicarska	90.2	90.7	94.4
Sjedinjene Američke Države	6.2	4.5	1.7
Brazil	1.0	1.9	1.1
Bosna i Hercegovina	1.0	1.1	1.0
Sirija	0.8	1.0	1.0
Srbija	0.8	0.8	0.9
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

U prikazanoj tabeli četvrto mjesto zauzima Bosna i Hercegovina (BiH). Zbog geografskog položaja i blizine pojedinih zemalja članica EU28, te nižih troškova prevoza, dubljom analizom dolazimo do saznanja da su iz grupe zemalja EU28 Hrvatska i Slovenija najznačajniji uvoznici pržene kave iz BiH.

U tabeli 7. prikazan je procenat povećanja/smanjenja uvoza pržene kave (sa i bez kofeina) u zemlje EU28 iz zemalja koje nisu članice EU28 za 2017. i 2018. godinu. Usporedbe su vršene u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 7. Povećanje/smanjenje uvoza pržene kave sa i bez kofeina u zemlje EU28 iz zemalja koje nisu članice EU28, u %

EU28 uvoz pržene kave sa i bez kofeina iz zemalja koje nisu članice EU28		
Zemlja	2017	2018
Švicarska	105.7	117.0
Sjedinjene Američke Države	75.7	41.8
Brazil	196.6	63.2
Bosna i Hercegovina	118.0	109.4
Sirija	138.0	111.0
Srbija	109.2	116.3

Izvor: Eurostat

Zemlje EU28 uvezle su 17,0% više pržene kave (sa i bez kofeina) iz Švicarske u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu. Uvezene količine standardne pržene kave u zemlje EU28 iz drugih zemalja koje nisu članice EU28 naglo su opale. Uvoz iz Sjedinjenih Američkih Država (SAD) u 2018. godini opao je za -58,2% u odnosu na 2017. godinu, dok je iz Brazila uvoz u 2018. godini opao za -36,8% u odnosu na prethodnu godinu. BiH kao četvrti najveći dobavljač pržene kave u zemlje EU28 u 2018. godini isporučila je 9,4% više pržene kave u odnosu na 2017. godinu.

5.3. Izvoz kave iz zemalja EU28

EU28 zemlje nisu samo glavni uvoznik zelene kave. Ove zemlje su takođe značajan izvoznik kave i proizvoda od kave. Uvoz zelene kave bez kofeina i standardne pržene kave u zemlje EU28 je skroman u usporedbi sa izvozom istih proizvoda. U tabeli 8. prikazan je procenat ukupnog EU28 izvoza zelene kave i drugih proizvoda od kave u zemlje koje nisu članice EU28 u trogodišnjem razdoblju.

Tabela 8. Ukupan EU28 izvoz zelene kave i drugih proizvoda od kave u zemlje koje nisu članice EU28 u razdoblju 2016-2018, u %

EU28 izvoz zelene kave i drugih proizvoda od kave u zemlje koje nisu članice EU28 (%)			
Vrsta kave	2016	2017	2018
Zelena kava	13.7	12.1	13.6
Zelena kava bez kofeina	32.1	30.7	28.1
Pržena kava	38.4	41.7	42.7
Pržena kava bez kofeina	0.9	0.9	0.9
Ekstrakti od kave	14.9	14.6	14.7
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

U tabeli 9. prikazan je procenat povećanja/smanjenja EU28 izvoza zelene kave i drugih kave proizvoda u zemlje koje nisu članice EU28 za 2017. i 2018. godinu. Usporedbe su vršene u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 9. povećanje/smanjenje EU28 izvoza zelene kave i drugih proizvoda od kave u zemlje koje nisu članice EU28, u %

EU28 izvoz zelene kave i drugih proizvoda od kave u zemlje koje nisu članice EU28 (%)		
Vrsta kave	2017	2018
Zelena kava	90.8	116.4
Zelena kava bez kofeina	98.3	94.7
Pržena kava	111.3	106.3
Pržena kava bez kofeina	107.9	97.1
Ekstrakti od kave	100.2	104.5

Izvor: Eurostat

Izvoz zelene kave iz zemalja EU28 porastao je za 16,4% u 2018. godini, u odnosu na 2017. godinu premašivši rekordne razine zabilježene u 2016. godini. Izvoz zelene kave bez kofeina nastavio je treću godinu zaredom da opada, te je u 2018. godini manji za -5,3% u odnosu na 2017. godinu. Izvoz pržene kave u 2018. godini zadržao je trend rasta kada je u pitanju standardna pržena kava 6,3%, dok se izvoz pržene kave bez kofeina smanjio za -2,9% u 2018. godini u odnosu na prethodnu. Izvoz instant kave porastao je za 4.5% nakon što je bilo na istoj razini tijekom prethodne tri godine. Dvadeset glavnih destinacija izvoza pržene kave (sa i bez kofeina) iz EU28 u razdoblju 2016-2018. godina prikazano je u tabeli 10.

Tabela 10. Ukupan EU28 izvoz pržene kave (sa i bez kofeina) u zemlje koje nisu članice EU28 u razdoblju 2016-2018. godina, u %

EU28 izvoz pržene kave (sa i bez kofeina) u zemlje koje nisu članice EU28 (%)			
Ruska Federacija	15.1	15.6	16.4
Ukrajina	11.3	11.5	12.0
Sjedinjene Američke Države	11.3	12.1	11.5
Švicarska	9.5	8.0	8.1
Norveška	5.0	4.8	4.6
Kanada	3.6	4.3	4.5
Australija	5.7	5.4	4.4
Turska	2.8	2.7	3.2
Izrael	2.3	2.0	2.2
Kina	2.1	2.3	2.0
Ujedinjeni Arapski Emirati	2.8	2.2	1.9
Južna Koreja	1.8	1.9	1.9
Albanija	1.9	1.7	1.8
Japan	1.8	1.7	1.8
Saudijska Arabija	1.2	1.3	1.8
Bjelorusija	2.0	1.6	1.6
Libija	0.5	0.7	1.3
Srbija	1.2	1.2	1.3
Bosna i Hercegovina	1.4	1.2	1.2
Brazil	1.3	1.2	0.9
Ostali	15.5	16.5	15.6
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat

Ruska Federacija ostala je najveća destinacija izvan EU28, koja je apsorbirala 16,4% ukupnog izvoza, a istodobno je i povećavala svoju potražnju. Ukrajina je premašila SAD i trenutno je drugi najveći kupac kave sa 12,0% od ukupnog EU28 izvoza. Prodaja u Ukrajinu takođe je porasla u 2018. godini. SAD su sada treća destinacija za izvoz pržene kave iz EU28 sa 11,5% od ukupnog izvoza. Švicarska ostaje četvrta najznačajnija destinacija za izvoz pržene kave sa 8,1%. Ove četiri zemlje Ruska Federacija, Ukrajina, SAD i Švicarska predstavljaju blizu 50,0% od ukupnog izvoza pržene kave iz EU28 (48,0% u 2018. godini) i postavljaju tempo za razvoj EU28 prodaje pržene kave na spoljnim tržištima. Međutim, postoje i druga netradicionalna tržišta koja pokazuju pozitivan trend u razdoblju 2016-2018. godina kao što su Kanada, Libija, Turska i Saudijska Arabija. Libija je trenutno najbrže rastuće tržište za prženu kavu iz EU28 nakon što je izvoz ovog proizvoda u Libiju značajno porastao u promatranom razdoblju. Sa druge strane, izvoz u Ujedinjene Arapske Emirate, Australiju i Brazil znatno je smanjen. Bosna i Hercegovina također predstavlja značajno tržište za EU28 izvoz pržene kave (sa i bez kofeina).

Što se tiče izvoza instant kave iz EU28 u zemlje izvan EU28 najveći uvoznik ostao je Ruska Federacija, iako je udio izvoza u ovoj zemlji nastavilo da se smanjuje u 2018. godini. Ovaj negativni trend započeo je 2010. godine kada je udio Ruske Federacije u EU28 izvozu iznosio 33,0%. Međutim, Ruska Federacija i dalje apsorbira 20,5% ukupnog EU28 izvoza instant kave. Ukrajina je sada drugi najveći kupac instant kave iz zemalja EU28, uvozeći 14,7% ukupnog izvoza kave iz EU28, dok je Australija ostala na trećem mjestu sa udjelom od 12,5%. Južna Afrika je učvrstila svoju poziciju kao četvrto tržište po veličini sa učešćem 9,3%. SAD su također ostvarile pozitivne rezultate sa porastom učešća od 0,8% u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu. Sa negativne strane, izvoz u Švicarsku se smanjio, odnosno vratio se na razinu iz 2016. godine što ukazuje na jednokratni porast u 2017. godini. EU28 izvoz u Kanadu i Tursku takođe je pokazao negativan trend u 2018. godini.

Tabela 11. Ukupan EU28 izvoz instant kave u zemlje koje nisu članice EU28 u razdoblju 2016-2018. godina, u %

EU28 izvoz instant kave u zemlje koje nisu članice EU28 (%)			
Zemlja	2016	2017	2018
Ruska Federacija	26.1	22.8	20.5
Ukrajina	13.9	12.1	14.7
Australija	11.4	12.0	12.5
Južna Afrika	7.6	9.4	9.3
Sjedinjene Američke Države	4.2	5.1	5.9
Norveška	3.8	3.7	3.8
Turska	3.5	3.9	3.1
Egipat	3.5	2.6	2.9
Kanada	2.7	3.1	2.5
Švicarska	2.5	3.9	2.4
Ostali	20.8	21.4	22.4
Ukupno	100.0	100.0	100.0

Izvor: Eurostat